

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

24^e JAARGANG

WOENSDAG 12 JULI 1939

No. 1228

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.*

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

*Redactie-adres: Pieter de Hoofweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.*

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Blz.

Begrotingstekorten, werkloosheidsbestrijding en inflatie door <i>Dr. H. M. H. A. van der Valk</i>	538
Het tiende Congres der Internationale Kamer van Koophandel te Kopenhagen, 26 Juni—1 Juli 1939 I door <i>Mr. J. Milius</i>	540
De 25ste internationale arbeidsconferentie door <i>Mej. Mr. G. J. Stemberg</i>	542
Verplichte werkloosheidsverzekering door <i>Prof. Mr. C. W. de Vries</i>	544
De speciale diensten van de bijzondere spaarbanken door <i>Dr. L. R. W. Soutendijk</i>	545
Politiek-economische tegenstellingen in de Vereenigde Staten door <i>Dr. Felix Pinner</i>	547
AANTEKENINGEN:	
De ontwikkeling van de Nederlandsche handelspolitiek	549
De 28ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut	550
ONTVANGEN BOEKEN	550
Statistieken:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	550
Geldkoersen-Wisselkoersen-Banksraten	551-552

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Hoewel er van een vermindering van de beschikbare middelen op onze geldmarkt niet gesproken kan worden, zijn de geldkoersen in de afgelopen berichtsweek toch een weinig aangetrokken. Van $\frac{9}{16}$ pCt. is de notering tot $\frac{3}{4}$ pCt. opgelopen; het slot weder iets gemakkelijker op $\frac{5}{8}$ pCt. Het is wel voornamelijk de binnenlandsche politiek, die aanleiding geeft, dat men de markt eens aankijkt. Ook het doorlopend gebrek aan materiaal doet de omzetten gering blijven. De markt is heel gevoelig; het minste aanbod van papier doet den prijs oploopen; zoodra er eenig aanbod van geld komt, flauwt de koers weer af.

Er wordt nog steeds rente-arbitrage op New-York gedaan, terwijl het vandaar aangeboden papier hier natuurlijk grif koopers vindt. Bij een drie-maands Dollar-swap van $\frac{7}{8}$ p. agio, krijgt men een in den laatsten tijd niet gekend rendement.

De wisselmarkt was kalm. Het Egalisatiefonds bleef zoo noodig op 1.88% afgeven; meermalen was het mogelijk in de markt fractioneel lager te koopen. Het goudverlies bleef ongeveer op hetzelfde peil als de vorige week. Waar ook de contrôle op de andere financieele hoofd-centra de koersen handhaafde, viel er hier geen verandering van beteekenis waar te nemen.

De Belgische Nationale Bank verlaagde haar disconto tot $2\frac{1}{2}$ pCt.; de contrôle te Brussel heeft den Pondenkoers geleidelijk aan tot $27.55\frac{1}{2}$ verhoogd, waardoor de Belga hier iets terugliep.

Dollarbiljetten waren wat meer gezocht; zij deden ca. $\frac{3}{8}$ p. opgeld tegen kabel.

In den handel in Deutsche clearing-vorderingen is de laatste weken eenige stagnatie gekomen; de weinige koopers waren moeilijk met het overnemen der posten. De prijs is sterk teruggelopen (ca. 97 pCt. voor de nieuwste nummers), terwijl het meermalen in het geheel niet mogelijk was posten onder te brengen.

BEGROOTINGSTEKORTEN, WERKLOOSHEIDSBESTRIJDING EN INFLATIE.

Oorzaken van de verwarring op economisch en budgetair gebied.

Het woord inflatie heeft in de afgelopen weken wederom opgeld gedaan in verband met de latente en intusschen uitgebroken kabinetscrisis. De begrotingstekorten, de uitgaven voor defensie en de werkloosheidsbestrijding vormen op het oogenblik het middelpunt van de discussies over de budgetaire en economische politiek. Bij het volgen van deze discussies ontkomt men niet aan den indruk van een vrij groote mate van verwarring. De oorzaak van deze verwarring ligt in de uiteenlopende doeleinden, welke men zich stelt en in de opvattingen over den omvang van de budgetaire tekorten. Dit verschijnsel valt niet te verwonderen. Tengevolge van de uitzonderlijke omstandigheden, waarin onze volkshuishouding door externe en interne factoren verkeert, zijn er economisch en financieel zooveel mogelijkheden en openbaren zich, indien men dieper tot de kern doordringt, zooveel verschillen zoowel ten aanzien van de beoordeeling van den bestaanden toestand als met betrekking tot doeleinden en offers, dat overeenstemming op de essentieele punten uiterst moeilijk lijkt.

Beperken wij ons tot de hoofdpunten: defensie, werkloosheidsbestrijding en de financiering van de uitgaven voor deze doeleinden.

Hoewel thans vrij algemeen wordt erkend, dat een tekort op de begrooting onvermijdelijk is, is of was, althans tot voor kort, dit standpunt nog niet geheel overwonnen. Het moet ons van het hart, dat in de *huidige omstandigheden* het woord roekeloos voor dit standpunt beter past dan voor een doelbewuste leeningspolitiek, welke in normale tijden inderdaad abnormaal zou kunnen lijken, maar welke op het oogenblik onvermijdelijk is. Want of men geeft in dat geval weinig of niets voor de defensie uit, of men compenseert de groote uitgaven voor defensie door bezuinigingen elders. Het laatste achten wij echter, met het oog op de nog groote werkloosheid in ons land, welke daardoor waarschijnlijk opnieuw vergroot zou worden, uit sociaal oogpunt eveneens roekeloos om van het eerste, verwaarloozing van de defensie, maar niet te spreken.

De vraag kan daarom feitelijk alleen gaan over den omvang van het tekort en de wijze van besteding. In dit opzicht heerscht er ook geen eenstemmigheid. Immers, het is mogelijk, dat degenen, die budgetair hetzelfde standpunt innemen — stel het aanvaarden van een min of meer groot tekort — het over de besteding van deze tekorten volslagen oneens zijn. De een zal de groote uitgaven willen gebruiken uitsluitend voor defensie, de ander voor een belangrijk deel tevens voor openbare werken, sociale maatregelen enz. Een ander zal hetzelfde beoogen, maar tegelijkertijd op andere gebieden willen bezuinigen.

In welke mate er verwarring mogelijk is, moge uit het volgende schema blijken. Hierbij is uitgegaan van drie opvattingen over de budgetaire politiek, n.l. de sluitende begrooting, een matig tekort en een groot tekort (dat echter nog niet tot inflatie behoort te leiden, zooals wij nog zullen aantoonen).

	Sluitende begrooting	Matig tekort			Groot tekort		
Defensie.....	150	100	200	50	350	450	250
Openbare werken en sociale maatregelen	—	—	—	50	—	—	100
Bezuinigingen.....	-150	—	-100	—	—	-100	—
Tekort.....	—	100	100	100	350	350	350

Dit schema kan nog op allerlei wijzen worden uitgebreid; wij hebben ons tot de meest markante gevallen beperkt.

Defensie moet den voorrang hebben!

Twee punten moeten o.i. duidelijk onderscheiden worden, n.l. de rangorde van de behoefte en de in monetair opzicht toelaatbare omvang van het begrotingstekort, d.w.z. van de buitengewone en de gewone begrooting tezamen genomen.

Vast staat in elk geval, dat de uitgaven voor defensie nog verder zullen moeten toenemen. In welke mate, laten wij aan de deskundigen over. De ontwikkeling van de politieke gebeurtenissen in de wereld heeft echter bewezen, dat ons land dit vraagstuk steeds onderschat heeft.

Het is echter gebleken, dat de werkloosheid in de eerste helft van dit jaar, mede tengevolge van de defensie maatregelen, zeer sterk is gedaald. Daarom is van een toenemende versterking van de defensie ook een verdere daling van de werkloosheid te verwachten. In welken omvang is niet vooruit te bepalen. Dit hangt in de eerste plaats af van den aard van de uitbreiding van de defensie. Bovendien kunnen daarbij nog allerlei toevallige en onverwachte factoren een rol spelen.

Nieuwe uitgaven voor openbare werken als middel voor bestrijding van de werkloosheid komen eerst op de tweede plaats; zij moeten voor de noodzakelijk geachte versterking van onze weermacht wijken. D.w.z. niet alleen financieel, maar ook in verband met de positie op de arbeidsmarkt. Wij komen op dit punt nog nader terug.

De situatie in ons land in de afgelopen jaren is in dit opzicht zeer merkwaardig geweest. Sedert het najaar van 1936 hebben vooral drie oorzaken tot een daling van de werkloosheid geleid: het herstel van het bedrijfsleven door de muntcorrectie; de versterking van de defensie; het entameeren van nieuwe en de versnelling van de in uitvoering zijnde openbare werken.

Het zou zeer gewenscht zijn om, wat dit laatste gebied betreft, over meer gegevens te beschikken. Immers, het is niet eens bekend, welke bedragen dit jaar en de volgende jaren in totaal voor openbare werken in Nederland zullen worden uitgegeven! Een dergelijke opstelling, geographisch en naar objecten verdeeld, lijkt ons wel uiterst nuttig. Op dit gebied kan men toch een schatting maken, of en, zoo ja, in welken omvang en voor welke soort arbeid de arbeidskracht in de naaste toekomst zal worden verlicht.

Een zeer krachtige uitbreiding van de defensie kan zulke groote bedragen eischen, dat het uitvoeren van openbare werken geremd moet worden. Het is van belang om na te gaan, wanneer en waarom dit het geval kan zijn. Daartoe beginnen wij met het budgetaire vraagstuk.

Groote tekorten mogelijk zonder gevaar voor inflatie van den kant van de begrooting.

Er heerscht hier te lande in verschillende kringen over het begrip inflatie een waanvoorstelling; waardoor de discussie over het budgetaire probleem vertroebeld wordt. Zoo wordt voor begrootingstekorten een angst gekweekt, welke niet alleen ongemotiveerd is, maar bovendien schadelijk voor de volkshuishouding in het algemeen en voor de kapitaalmarkt in het bijzonder. Men verliest daarbij geheel uit het oog, dat begrootingstekorten zelfs gepaard kunnen gaan met deflatie. De recente geschiedenis op financieel gebied in ons land (periode van 1930—1936) levert daarvan een sprekend voorbeeld.

Het gevaar van inflatie dreigt eerst, indien de jaarlijksche besparingen niet toereikend zijn om naast de vraag naar kapitaal voor particuliere doeleinden, de leeningsbehoeften van de overheid te dekken. In de laatste tien jaren heeft zich in ons land herhaaldelijk het verschijnsel voorgedaan, dat de leeningsbehoeften van particulieren en de Overheid tezamen geringer

waren dan de som van de jaarlijksche besparingen. Daardoor hebben er vaak contractie verschijnselen op de kapitaalmarkt in ons land plaatsgevonden¹⁾. Dit feit heeft door zijn deflatorisch effect weer ongunstig gewerkt op den omvang van de besparingen. Want de besparingen in een land worden weer voor een groot deel bepaald door den omvang van de nationale productie.

Een belangrijk deel van de uitgaven voor defensie dient voor kapitaalintensieve doeleinden (b.v. kruisers). Bovendien komt daarbij, dat de achterstand op dit gebied in korten tijd moet worden ingehaald. Dit leidt dus tot groote kapitaalbehoeften. Daartegenover staat echter, dat de kapitaalbehoeften van particulieren op het oogenblik gering zijn. Het is evenwel moeilijk vast te stellen, bij welk bedrag de grens van de besparingen overschreden wordt.

Een *schatting* van bepaalde onbekende gegevens kan echter eenig houvast bieden. Laten wij aannemen, dat de waarde van de nationale productie thans ongeveer f 5 milliard per jaar bedraagt en dat $\frac{1}{8}$ à $\frac{1}{10}$ daarvan bespaard wordt. Dan zullen de besparingen in ons land op het oogenblik 400 à 500 miljoen gulden per jaar beloopt. Veronderstellen wij verder, dat de nieuwe investeringen van het bedrijfsleven 100 à 150 miljoen vereischen, dan is een bedrag van ongeveer 300 à 350 miljoen beschikbaar voor de overheid. Bovendien kunnen daarbij de nog onbelegde bedragen uit vroegere perioden worden gevoegd.

Indien het begrotingstekort van den Staat dus enkele honderden miljoenen gulden zou bedragen, is er van inflatie nog geen sprake, zolang de particuliere investeringen niet plotseling zeer sterk stijgen²⁾. Tenslotte moet hierbij niet uit het oog worden verloren, dat toenemende werkgelegenheid het nationale inkomen vergroot en daarmee ook de besparingen doet toenemen.

Uit deze enkele gegevens blijkt wel, hoe ongemotiveerd het is om *van den kant van het budget* over inflatie te spreken, zelfs indien de tekorten nog aanzienlijk zouden toenemen. Het spreekt vanzelf, dat hierbij wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat de betalingsbalans niet verstoord wordt door kapitaalvlucht, die de Overheid zou kunnen verhinderen begrotingstekorten op de kapitaalmarkt te consolideeren. Deze veronderstelling is inderdaad eenigszins simplistisch, omdat men op financieel gebied in ons land spoedig angststemmingen kan kweken. Daarmee moet elke financieele politiek rekening houden. Vandaar de absolute noodzaak — en nu naderen wij de kabinetscrisis van den financieelen kant — van een sterke Regeering.

Gevaren voor inflatie van den kant van de arbeidsmarkt.

Tot dusverre is de toestand van de arbeidsmarkt buiten beschouwing gebleven. Hoe paradoxaal dit ook moge klinken voor een land met een massale werkloosheid, inflatie dreigt bij toenemende begrotingstekorten tengevolge van groote uitgaven voor de defensie, niet onmiddellijk van den financieelen kant, maar van den kant van de arbeidsmarkt.

Het verschijnsel van massale werkloosheid naast gebrek aan arbeidskrachten³⁾, kan leiden tot loonstijging op die gebieden, waar de vraag naar arbeid sterk toeneemt. De uitgaven voor de defensie versterken

¹⁾ Zie Economisch-Statistisch Maandbericht van Januari 1939.

²⁾ Wij laten de externe factoren hier buiten beschouwing. Zoo kan bijv. een langdurig conjunctuurherstel in de Vereenigde Staten den omvang van de particuliere investeringen in den ruimsten zin des woords aanzienlijk doen toenemen.

³⁾ Zie ook ons artikel „De daling van de werkloosheid en haar beteekenis” in E.-S. B. van 28 Juni jl.

dit probleem⁴⁾. In de huidige omstandigheden zou een loonstijging o.i. zeer ongewenscht zijn, omdat zij het uitgangspunt zou kunnen vormen van een vicieuze cirkel van loonstijging, prijsstijging enz. Een dergelijk proces zou zich bij aanzienlijke begrotingstekorten sneller kunnen ontwikkelen dan in het algemeen wordt verondersteld. Het bedrijfsleven kan op het oogenblik de lasten voortvloeiende uit loonstijgingen zeker niet dragen, en afwenteling op de overheid, waar dat mogelijk is, lijkt ons niet verantwoord.

Het inzicht moet daarom haanbreken, dat het werkloosheidsvraagstuk van aspect is veranderd vergeleken met enkele jaren geleden. In tijden van toenemende werkloosheid, zooals ons land in de jaren tot 1936 heeft gekend, is een constructieve werkloosheidspolitiek uiterst moeilijk. In tijden, waarin de werkgelegenheid weer toeneemt, waarin zelfs bij groote werkloosheid een tekort aan bepaalde arbeidskrachten ontstaat, dient de werkloosheidsbestrijding zoo te worden georganiseerd, dat de zekerheid bestaat, dat een dergelijk tekort slechts van tijdelijken aard is. Faalt de werkloosheidsbestrijding hierin, dan werkt zij asociaal in plaats van sociaal, dan bevordert zij de arbeidsschuwheid, berooft degenen, die hunkeren naar werk, van een nieuwe bestaansmogelijkheid, dan vergroot zij de moeilijkheden op de arbeidsmarkt, dan benadeelt zij op deze wijze de nationale welvaartsbronnen en brengt zij de nationale veiligheid in gevaar.

Op het oogenblik kan met meer reden dan ooit aan den werkloozen steun voorwaarden tot herscholing enz. gesteld worden, omdat er thans, vergeleken met enkele jaren geleden, uitzicht is op werk. De maatregelen, welke genomen kunnen worden om een inflatie van den kant van de arbeidsmarkt te voorkomen, zijn een maatschappelijk belang van de eerste orde.

Wijziging van de politiek van openbare werken kan noodzakelijk zijn.

Op dit punt ontmoeten wij weer de politiek van het uitvoeren van openbare werken en de werkverschaffing. Krachtige versterking van de defensie kan de positie van de arbeidsmarkt zoo veranderen en kan de werkloosheid zoo sterk doen dalen en een zoodanig gebrek aan een bepaalde soort arbeid veroorzaken, dat de uitvoering van openbare werken verminderd of gewijzigd moet worden.

Nu is er tweërlei soort van openbare werken. In de eerste plaats, die werken, welke ook onder normale omstandigheden zouden worden uitgevoerd en verder, werken, welke speciaal met het oog op de werkloosheidsbestrijding zijn aangevat of versneld worden uitgevoerd of waarover voorstellen ter tafel liggen.

Indien de defensie zeer krachtig wordt uitgebreid, zal dit tot spanningen op de arbeidsmarkt kunnen leiden. Onder die omstandigheden moet men natuurlijk niet die openbare werken aanvatten, welke deze spanningen zouden vermeederen. Zelfs is het denkbaar, dat de uitvoering van openbare werken geremd wordt. Dit hangt geheel af van den omvang van de defensie en van het effect, dat deze maatregelen op de arbeidsmarkt hebben. In dezen tijd kan men zich niet vastleggen op schema's van langen duur. De omstandigheden veranderen dagelijks en daarom moet ook de werkloosheidspolitiek soepeler worden en ondergeschikt worden gemaakt aan de eischen, welke het landsbelang stelt. Dat beteekent dus niet het stopzetten van de werkloosheidsbestrijding, maar het coördineeren van de verschillende doeleinden in het belang van het vaderland.

v. d. V.

⁴⁾ Ook de verschuivingen, welke in de industrie plaats vinden en welke tenderen naar toenemende specialisatie vergrooten de mogelijkheid van loonstijgingen.

HET TIENDE CONGRES DER INTERNATIONALE KAMER VAN KOOPHANDEL TE KOPENHAGEN, 26 JUNI—1 JULI 1939.

I.

Wanneer men de indrukken van het te Kopenhagen gehouden tiende twejaarlijksche Congres samenvat, komt men tot de conclusie, dat het duizendtal vertegenwoordigers van het bedrijfsleven uit 41 landen, hetwelk bijeengekomen was onder de uiterst moeilijke omstandigheden, waarin wereldhandel en wereldproductie in deze tijden van hevige politieke spanningen verkeerden, zich ernstig en met nadruk erop heeft bezonnen in een sfeer van welwillendheid inzicht te verkrijgen in en begrip te toonen voor de moeilijkheden, waarmede de onderscheiden landen te worstelen hebben om zoo mogelijk een constructieve bijdrage tot oplossing daarvan te kunnen leveren. Zonder zich uiteraard te begeven op het terrein der politiek heeft men in tal van redevoeringen, zoomede in door het Congres aanvaarde resoluties, gewezen op de ernstige gevaren, welke de wereld bedreigen, indien deze oplossing niet mocht worden gevonden en in het licht gesteld, hoezeer de tegenwoordige oorlogsvoorbereiding een gezonde wederopleving van de wereldeconomie in den weg staat. Afgezien van de behandeling van vraagstukken van technische aard, moet als de groote verdienste van dit Congres in algemeenen zin genoemd worden zijn uitdrukkelijk streven, het behoud van den wereldvrede te dienen, niet alleen door onderling contact en meer onderling begrip, maar ook door praktische voorstellen te doen, welke ertoe zouden kunnen leiden voor de bestaande geschillen tusschen de volkeren een oplossing te vinden.

In de rede, welke de oud-premier van België, Mr. Paul van Zeeland heeft gehouden tijdens het banquet aan de Congresdeelnemers aangeboden door het Deensche Comité der I.K.K. en welke zoowel naar inhoud, vorm en vaardigheid niet nagelaten heeft, grooten indruk te maken, heeft deze in het bijzonder aandacht gevraagd voor een aantal verschijnselen, welke als een belangrijk resultaat van den arbeid van het Congres kunnen worden beschouwd. Allereerst wees hij er op, dat herhaaldelijk door vooraanstaande personen behorende tot de volken, welke een autarkische politiek voeren, de nadruk is gelegd op de noodzaak van het behoud van internationale economische betrekkingen en hoe door deze van het begrip autarkie een nieuwe interpretatie is gegeven, nl. een methode, weliswaar gericht op de reorganisatie van de binnenlandsche economie van het betrokken land, zulks tot het bereiken van bijzondere doelstellingen, hetzij van economischen, hetzij van niet economischen aard, maar waarvan het doel in internationaal opzicht geenszins is de betrekkingen met de rest van de wereld te verminderen, integendeel deze op een betere basis te stellen en tot ontwikkeling te brengen. Door aan de autarkie deze beteekenis te hechten, komen de betrokken landen nader tot een essentieel doel der I.K.K., nl. de vergroting van den internationalen goederenruil, hetgeen de verwezenlijking van een der aan het Congres voorgelegde positieve voorstellen kan vergemakkelijken, nl. met betrekking tot de oprichting van internationale bedrijfsondernemingen.

Verder herinnerde de heer Van Zeeland er aan, dat men er zich niet toe bepaald heeft den nadruk te leggen op de noodlottige consequenties van begane fouten, maar dat men veeleer heeft gesproken van de bijzonder gunstige vooruitzichten, die zich voor de geheele wereld kunnen openen, wanneer de vrede gered en de noodige maatregelen terzake genomen zouden worden, welke maatregelen door de I.K.K. tevens bestudeerd en voorbereid zijn. De kern daarvan is gelegen in de oplossing van het vraagstuk, hoe de oorlogsindustrieën weder in te stellen op de voortbrenging van goederen van economisch nut.

Deze door den heer Van Zeeland aangegeven belangrijke, op het credit van het Congres te boeken,

posten, kunnen nog aangevuld worden met het feit, dat het Congres ook dit voordeel heeft gehad, dat het, in de gelegenheid is geweest, de resultaten te onderzoeken van de maatregelen getroffen door de autarkische landen en men bij de bestudeering daarvan tot de slotsom is gekomen, dat deze niet tot het gewenschte doel hebben kunnen leiden. Immers, zooals Dr. Fentener van Vlissingen in zijn rede ter motiveering van de „noodzaak eener internationale samenwerking” uiteenzette, kunnen in vrijwel alle landen autarkische tendenzen worden opgemerkt, waarbij men echter twee stroomingen moet onderscheiden. De eene stelt zich een zoo ver mogelijke zelfverzorging ten doel en volgt het systeem der internationale arbeidsverdeling, slechts in zoover als dit onontbeerlijk is. De andere wenscht daarentegen zich de voordeelen der internationale arbeidsverdeling zooveel mogelijk ten nutte te maken, doch slechts, voorzoover daaruit niet een bedreiging voor zijn eigen belangen ontstaat. Geen van beide stroomingen heeft intusschen tot bevredigende resultaten geleid. Eenerzijds toch zijn er volkshuishoudingen, die geweldige bedragen voor werkverschaffing, kunstmatige verhooging van koopkracht en voor een abnormaal oorlogsvoorbereidingsprogram hebben ter beschikking gesteld en die desniettemin nog steeds een onvoldoende economische activiteit ontwikkelen. Anderzijds vindt men volkshuishoudingen, welker productie-apparaat op zijn grootste toerental loopt en die niet een teveel, doch een tekort aan arbeiders hebben, welker verzorging met grondstoffen en de meest dringende levensbehoeften toch te wenschen overlaat.

Terecht merkte Prof. Condliffe in de laatste groepszitting, gewijd aan het probleem van den wereldhandel, in dit verband op, dat er weliswaar zeer belangrijke nieuwe gedachten zijn opgekomen omtrent nieuwe wegen, die kunnen worden ingeslagen om de nationale en wereldeconomie te verbeteren, doch het te betreuren is, dat er zooveel energie was en wordt besteed aan het gebruik van deze nieuwe middelen, ook daar, waar oude en beproefde methoden met meer kans op succes hadden kunnen zijn toegepast.

* * *

De opening van het Congres vond op plechtige wijze plaats in het Raadhuis, in tegenwoordigheid van den Koning, Kroonprins Frederik en Kroonprinses Ingrid, zoomede van de leden der Deensche Regeering en het Corps diplomatique. De daarbij gehouden redevoeringen van den Voorzitter van het Congres Holger Laage-Petersen, President van het Deensche Comité der I.K.K., van den Deenschen Minister-President Th. Stauning, den Burgemeester van Kopenhagen Viggo Christensen, den President der I.K.K. Thomas Watson, haar Eere-president Dr. F. H. Fentener van Vlissingen en Sir Alan Anderson bevatten deels woorden van hartelijk welkom en waardeering voor den arbeid der I.K.K., doch in hoofdzaak een nadrukkelijk pleidooi voor het behoud van den vrede, den terugkeer van een vruchtbare internationale samenwerking en de bevordering van het economisch wereldverkeer door vermindering en opheffing der bestaande nationale en internationale belemmeringen en een vrijer goederenruil. Reeds in deze openingszitting vond de President der I.K.K. Thomas Watson gelegenheid aan het Congres het denkbeeld ter bestudeering voor te leggen, dat de leidende wereldmogendheden een commissie van economische deskundigen zouden benoemen, om tezamen met vertegenwoordigers van de Regeeringen en het bedrijfsleven het economisch leven van het betrokken land aan een diepgaand onderzoek te onderwerpen, met het doel zijn behoeften te kunnen vaststellen en na te gaan, wat het van andere landen zou willen verkrijgen en wat het zelf aan anderen ten algemeenen nutte zou kunnen bieden. Dit voorstel, hetwelk in een algemeene resolutie zijn uitwerking heeft ge-

vonden, is vervolgens in de slotzitting van het Congres, als eerste en voornaamste, aan de orde gesteld en aanvaard, nadat reeds bij de voorbehandeling gebleken was, dat de inhoud van dit denkbeeld op de instemming van de vertegenwoordigers van alle nationale comité's zou kunnen rekenen.

De resolutie in eindredactie wijst er op, dat de I.K.K. den wereldvrede door den wereldhandel wil bevorderen en de wereld voldoende grondstoffen en gereede producten kan voortbrengen om in de nooden en behoeften van de volken van alle landen te voorzien. Het doel der Kamer is stabiliteit en fairheid in de internationale economische betrekkingen, welke aan alle volkeren een gerechtvaardigd aandeel in grondstoffen, voedingsmiddelen en andere producten kan verzekeren, terwijl zij van oordeel is, dat politieke stabiliteit en de regeling van essentiele economische vraagstukken noodzakelijk met elkaar verbonden zijn. Onder verwijzing naar de noodlottige gevolgen van den wereldoorlog en de verschrikkingen van een mogelijk toekomstigen oorlog, beveelt de Kamer in plaats van het brengen van legers over de grenzen, een toenemende beweging aan van goederen, diensten en kapitaal. Geloovend in het feit, dat de deur tot den vrede nog openstaat, geeft de Kamer in overweging, dat de Regeeringen van Duitschland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Japan en de Vereenigde Staten met de leidende personen van het bedrijfsleven zullen samenwerken om een grondige studie te maken van den economischen en financieelen toestand van deze landen met betrekking tot hun nationale behoeften en hun mogelijke bijdrage tot de ontwikkeling der wereldeconomie en dat, wanneer deze studie beëindigd is, hun economische deskundigen met elkaar in verbinding treden tot het opstellen van een plan, hetwelk alle landen der wereld gelegenheid geeft, een praktisch gerechtvaardigd aandeel aan de hulpbronnen der wereld te verkrijgen.

Het moet van groote waarde worden geacht, dat deze resolutie kon worden vastgesteld en aanvaard met medewerking van de vertegenwoordigers van het bedrijfsleven der daarin genoemde landen, inzonderheid ook van Duitschland en Italië. Afgewacht dient thans te worden, of de daarin vervatte praktische voorstellen ook door de Regeeringen der betrokken landen zullen worden aanvaard. Het spreekt intuschen wel vanzelf, dat de resolutie groote aandacht heeft getrokken, in het bijzonder in Amerika, hetwelk tot gevolg heeft gehad, dat inderhaast van Amerikaansche zijde een radio-uitzending over 140 stations werd georganiseerd, teneinde leidende figuren van het Congres de gelegenheid te geven tot het Amerikaansche volk het woord te richten. Behalve de presidenten van het Congres en de I.K.K., Holger Laage-Petersen en Thomas Watson maakten Senator Conti (Italië), Lord Luke (Groot-Brittannië), Dr. Karl Lindemann (Duitschland), René Duchemin (Frankrijk), Viscount Kano (Japan) en Eliot Wadsworth (Ver. Staten van Amerika) daarvan gebruik.

De heer Watson, die van den tekst der resolutie aan het Amerikaansche volk mededeeling deed, voegde daaraan toe, daarmede tevens het doel dezer uitzending onderstrepend: „We want the support of the mass of individuals in all countries”.

Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, die als Eere-President der I.K.K. na Thomas Watson het woord voerde, stelde in verband met het verwijt, dikwijls aan de Intern. Kamer gemaakt, dat, hoewel deze menigmaal t.a.v. het probleem der internationale betrekkingen de juiste diagnose heeft gesteld en daarvoor ook de remedie heeft aangegeven, dit alles tot nu toe toch weinig uitwerking heeft gehad, de vraag, of ieder voor zich wel steeds heeft gehandeld in overeenstemming met de door de Kamer aanvaarde resoluties.

Heeft men, aldus deze spreker, wanneer men streed tegen alle handelsbelemmeringen, die de eigen export- en importbelangen schaadden, dit ook gedaan, wanneer zij de eigen moeilijkheden, tenminste aan-

vankelijk, verminderden en heeft men zich met betrekking tot de internationale economische betrekkingen wel steeds op het standpunt gesteld van leven en laten leven? Of heeft men ook als leden der I.K.K. de verzoeking om de lijn van den geringsten weerstand te kiezen niet altijd kunnen weerstaan? Ook deze spreker wees erop, dat de moderne wereldoorlog en zijn gevolgen de grootst mogelijke catastrofe zouden beteekenen, waarom een hernieuwd beroep zijnerzijds tot inspanning van alle krachten, teneinde een vreedzame oplossing der bestaande problemen te vinden, zijns inziens niet tevergeefs kan zijn. Verandering van eigen geesteshouding is daarbij noodig, gericht niet alleen op het wegnemen van de moeilijkheden in eigen beroep, doch vooral ook van die in de ondernemingen van anderen, waarbij aan begrip en waardeering voor ander standpunt en herstel van vertrouwen in het eenmaal gegeven woord en aanvaarde verplichtingen weder een eereplaats dient te worden ingeruimd.

In een tijdens het Congres door den heer Van Vlissingen voorgestelde en aanvaarde resolutie heeft deze naast de door hem in zijn bovenvermelde rede aangegeven richtlijnen, nader nog betoogd, dat de concentreering der energie in alle landen op maatregelen tot oorlogsvoorbereiding een normale verruiming van den wereldhandel onmogelijk maakt en mitsdien een beperking van deze maatregelen een der essentiele voorwaarden beteekent voor de ontwikkeling van den handel op gezonde basis. Daarom dient reeds thans een diepgaand onderzoek te geschieden naar de onmiddellijk te nemen economische maatregelen, ingeval de politieke spanning vermindert, met het doel concrete voorstellen uit te werken voor den noodwendigen overgang van het oorlogseconomisch systeem van het heden naar een vredeseconomie; in het bijzonder zal daarbij zijn te onderzoeken, op welke wijze men in ieder land met behulp van den modernen technischen vooruitgang in landbouw, nijverheid, verkeer en bouwnijverheid zal kunnen beantwoorden aan de onmetelijke latente vraag naar een hooger levensstandaard.

Mr. R. Mees, Voorzitter van de Nederl. Organisatie der I.K.K., heeft in een groepszitting gewijd aan het vraagstuk van de regeling der productie aan de in deze resolutie opgeworpen gedachte nader aandacht geschonken. De heer Mees wees er in zijn rede toch op, hoe noodzakelijk het is om maatregelen te beramen, welke weerstand kunnen bieden aan den economischen schok, die te doorstaan zal zijn, wanneer de wereld eenmaal terugkomt van de oorlogsvoorbereiding tot een vredespolitiek, waarop zij thans echter nog niet is afgestemd. Het zal daarom de taak zijn ook van het bedrijfsleven om deze vredesmentaliteit voor te bereiden, zoodat men niet kan volstaan met de simpele uitspraak, „dat” men den vrede wenscht, maar bovendien hulp zal moeten bieden in gedefinieerden vorm, waarbij het betrachten van rechtvaardigheid en het stellen van vertrouwen in het gegeven woord voor volkeren en individuen eisch is en in practijk dient te worden gebracht.

Het Congres heeft aan haar eigenlijke beraadslagen vier plenaire zittingen en een groot aantal groepszittingen gewijd, waardoor het mogelijk was in de slotzitting op Zaterdag 1 Juli 30 resoluties, ontrent welker inhoud overeenstemming was bereikt, te aanvaarden. Deze zittingen vonden plaats in Christiansborg, waarin de ruime zalen van den Rijksdag, welke zich hiervoor uitnemend leenden, werden ter beschikking gesteld. Evenals van alle charmante ontvangsten, welke den deelnemers bereid werden en waarvan genoemd worden de ontvangst door Koning Christiaan X en Koningin Alexandra in tegenwoordigheid mede van het Kroonprinselijk Paar in Slot Fredensborg, de gala-avond in de K.B.Hall aangeboden door het Deensche Nationale Comité, waarbij eveneens de Koninklijke Familie door Haar aanwezigheid van Haar Hooge belangstelling blijkt gaf, zoomede het banquet van hetzelfde Comité en de

lunch van de Prov. Kamer van Koophandel, was ook de technische organisatie van het Congres zelf boven allen lof verheven, zoodat de deelnemers niet alleen van de hartelijke Deensche gastvrijheid, doch ook van het organisatievermogen van het Deensche Comité de beste indrukken mede naar huis hebben genomen.

In de rede, welke de Deensche Minister van Handel, Johannes Kjaerbøl, uitsprak tijdens het banquet van het Deensche Nationale Comité, aan hetwelk ook Mr. Paul van Zeeland het woord voerde, herinnerde de Minister aan een Deensch spreekwoord: „Hvor der er Hjerterum er der ogsaa Husrum”, wie ruimte heeft in zijn hart, heeft ook ruimte in zijn huis. Dit spreekwoord zou geschreven kunnen worden als motto boven de handelingen van dit Xe Congres der Kamer, hetwelk zich beijverd heeft hart te toonen voor elkanders moeilijkheden en daardoor te bevorderen, dat voor elk volk meer ruimte komt in elkanders huis. Dit streven heeft het Deensche volk niet beter kunnen onderstrepen, dan door de wijze, waarop het vertegenwoordigers van het wereldbedrijfsleven in eigen huis heeft ontvangen.

Aan hetgeen in de vier plenaire zittingen, gewijd aan een bespreking van de „Veranderingen in de wereldstructuur”, de „Nationale Economie”, de „Wereldeconomie: productie en handel” en „Financie- en valutawezen” is behandeld, welke onderwerpen in de groepszittingen nader overleg en uitwerking vonden, zoomede aan de meer technische onderwerpen der agenda, zal in het tweede deel van dit artikel aandacht worden geschonken.

Reeds thans kan er echter op worden gewezen, dat, zooals te verwachten viel, vooral voor het onderwerp „Veranderingen in de wereldstructuur” groote belangstelling bestond in verband met de mogelijkheden tot uitbreiding van het wereldverkeer, gezien de thans heerschende en onderling veelal zoo verschillende inzichten op economisch, sociaal en politiek gebied der onderscheiden landen. Daarbij heeft de uitvoerige en voortreffelijke studie aan dit onderwerp gewijd door Professor J. B. Condliffe, Hoogleraar aan de London School of Economics, eenig vertegenwoordiger van Nieuw-Zeeland, bijzonder de aandacht getrokken. Van de overige vóór het Congres verschenen rapporten worden verder vermeld „Nieuwe tendenzen en methoden in den Wereldhandel” van Fernand Bauhuin, Prof. aan de Universiteit te Leuven, hetwelk bij het Rapport Condliffe nauw aansluit; een studie van Marcus Wallenberg Jr., plv. Directeur der Stockholms Enskilda Bank over „Internationale valutaproblemen, een overzicht over de jongste ontwikkeling”; het rapport van Paul Naudin, Directeur van het Comité d'action Economique et Douanière te Parijs over „De economische gevolgen der invoercontingenteering”, van Noel F. Hall over de „Goederenbeurzen en de Wereldhandel”, zoomede een belangwekkende studie van M. P. J. M. Krijnen, codeeskundige der Kon. Petr. Mij. te 's-Gravenhage over „Nieuwe methoden in het internationale Berichtenverkeer”. Tenslotte noemen wij nog „De rechtsvragen van het Noord-Atlantische Luchtverkeer” van Prof. Dr. Oppikof, Directeur van het Instituut voor Luchtrecht aan de Universiteit te Leipzig, „De Regeling van de goederentarieven in het spoorweg- en wegverkeer” van Dr. Louis Delanney, Leider der Transport- en Verkeersafdeeling der I.K.K. te Parijs en „Faillissements- en Crediteurenbescherming” van de hand van Fernand Levêque, advocaat aan het Cours d'Appel te Brussel.

De noodige beperking van den omvang van dit artikel maakt het onmogelijk, hoe aantrekkelijk dit ook moge zijn, aan den inhoud van al deze rapporten nader aandacht te schenken, zoodat slechts een uitzondering zó! worden gemaakt ten aanzien van enkele daarvan zulks mede met het oog op de resoluties terzake van de daarin behandelde onderwerpen tot stand gekomen.

Mr. J. MILIUS.

(Slot volgt.)

DE 25ste INTERNATIONALE ARBEIDS-CONFERENTIE.

Arbeidsduurverkorting.

De 25ste Internationale Arbeidsconferentie behoort weder tot het verleden. Zij werd onder sombere tijdsomstandigheden gehouden, die niet nalieten op de Conferentie haar invloed te doen gelden. Een gevoel van gedruktheid was duidelijk merkbaar. Die tijdsomstandigheden zijn mede aanleiding geweest, dat de verkorting van den arbeidsduur in de industrie en den handel en op de kantoren voorloopig van de agenda werd afgevoerd. In 1938 had de Internationale Arbeidsconferentie ter zake punten voor een vragenlijst vastgesteld. Uit de daarop door de Regeeringen ingezonden antwoorden bleek, dat de meeste Regeeringen onder de huidige tijdsomstandigheden niet geneigd waren om gezien de bestaande onzekere politieke en economische omstandigheden tot een internationale regeling der verkorting van den arbeidsduur toe te treden.

Zelfs de Regeeringen van landen, die zich als voorstanders van de z.g. 40 uren-werkweek hadden doen kennen, waren genoodzaakt geweest de bewapening sterk op te voeren en om, met handhaving van het beginsel der 40 uren-week, toch in de praktijk daarvan af te wijken. Het Internationaal Arbeidsbureau had wel ontwerp-verdragen ontworpen, doch had daarbij als zijn mening doen kennen, dat uitstel van behandeling van de bedoelde onderwerpen wellicht de voorkeur zou verdienen, aangezien de kansen, dat regelingen der arbeidsduurverkorting aangenomen zouden worden, z.i. niet groot waren. Het vorenstaande in aanmerking genomen hebbende, hadden de Regeeringsafgevaardigden van Frankrijk, de Vereenigde Staten van Amerika, België, Denemarken en Noorwegen — die zich steeds als voorstanders van de 40-uren-werkweek hadden doen kennen — een resolutie ingediend om, gezien de buitengewone tijdsomstandigheden, dit jaar het onderzoek van de arbeidsduurverkorting in de industrie, den handel en op de kantoren niet voort te zetten, en de behandeling daarvan tot later uit te stellen, zoodra een verbetering van den internationalen toestand een behandeling zou toelaten. Na toelichting dier resolutie o.a. door de Regeeringsafgevaardigden van Frankrijk en Amerika, werd bedoelde resolutie door de Conferentie aangenomen. Slechts de Regeeringsafgevaardigden van Nieuw-Zeeland waren tegen het voorgestelde uitstel. Hierbij zij aangeteekend, dat het motief, dat in den aanvang, toen de Arbeidsorganisatie dit punt ter hand nam, de arbeidsduurverkorting beheerschte, nl. bestrijding der werkloosheid, geheel op den achtergrond is geraakt; het wordt door de voorstanders eener verkorting zelden meer genoemd.

De arbeidsduurverkorting is een eisch „an sich” geworden; zij wordt noodzakelijk geacht om de arbeiders te doen genieten van de voordeelen van den technischen vooruitgang. (In dit verband valt het op, dat in het rapport van de in ons land door den Hoogen Raad van Arbeid ingestelde commissie van der Waerden, de arbeidsduurverkorting weer aanbevolen wordt als middel ter bestrijding der werkloosheid.) Het laat zich dan ook aanzien, dat, zoodra de internationale verhoudingen het toelaten, de actie voor de 40 uren-werkweek weder hervat zal worden. Trouwens dit bleek ook duidelijk uit de ter zake gehouden redevoeringen; slechts noodgedwongen werd tot het hiervoren genoemde uitstel besloten.

Arbeidsduur in steenkolenmijnen.

Een zelfde beslissing werd genomen ten aanzien van de arbeidsduurverkorting in de steenkolenmijnen. Daarmede is het vanaf 1931, in welk jaar door de Arbeidsconferentie een ontwerp-verdrag werd aangenomen, een lijdensgeschiedenis geweest. Dat ontwerp-

verdrag, dat den verblijftijd in de mijnen ondergronds op 7¼ uur per dag vaststelde, werd niet geratificeerd, althans niet door de voornaamste kolenvoortbrengende landen. Wel werden pogingen aangewend, ten einde tot een gelijktijdige bekrachtiging der kolenvoortbrengende landen te geraken, doch er bleken moeilijkheden te bestaan, gelegen in verschillende in het verdrag getroffen voorzieningen. Ter wegneming daarvan hadden besprekingen plaats en werd in 1935 door de Conferentie het in 1931 aangenomen ontwerp-verdrag herzien. Intusschen had Duitschland de Internationale Arbeidsorganisatie den rug toegekeerd.

Diens afwezigheid doet zich vooral belemmerend gevoelen bij een internationale regeling van den arbeidsduur in de steenkolenmijnen. Voor Nederland en ook voor België, Engeland en Frankrijk is, uit concurrentie oogpunt, een bekrachtiging van een internationale regeling niet wel mogelijk, indien niet ook Duitschland daartoe toetreedt. Dit klemt te meer, nu Duitschland zijn arbeidsduur in de kolenmijnen verlengd heeft. Een actie om den arbeidsduur in de steenkolenmijnen internationaal te verkorten zal derhalve, zoolang Duitschland afzijdig blijft, waarschijnlijk weinig succes hebben. Hoe dat ook zij, de arbeidsduurverkortung in de steenkolenmijnen stond op de agenda ingeschreven.

Het Internationaal Arbeidsbureau had ter voorbereiding een ontwerp-verdrag opgesteld, rekening houdende met de antwoorden der Regeeringen op de aan haar gezonden vragenlijst. Een commissie door de Conferentie ingesteld zou dat ontwerp-verdrag onderzoeken. Uit de gehouden algemeene beraadslaging bleek, dat een belangrijk deel van de leden der commissie van oordeel was, dat de huidige omstandigheden betreffende de internationale politieke situatie het moeilijk maakten om een internationale arbeidsduurverkortung in de steenkolenmijnen te behandelen, zoodat het de voorkeur verdienen zou daarmee een geschikter oogenblik af te wachten. Door eenige Regeeringsafgevaardigden werd een ontwerp-resolutie tot uitstel der behandeling als grondslag voor discussie ingediend. Na discussie en wijziging der resolutie op enkele punten vereenigde de geheele commissie er zich mede om aan de Conferentie een resolutie voor te leggen, waarin, gezien de moeilijkheden voor de betrokken Regeeringen om een internationale verbintenis tot verkortung van den arbeidsduur in de steenkolenmijnen op zich te nemen in een tijd, dat de economische activiteit en de ontwikkeling en de toepassing der sociale wetgeving door de heerschende internationale politieke onzekerheid ernstig bedreigd worden, besloten werd dit jaar het onderzoek naar de arbeidsduurverkortung in de kolenmijnen niet voort te zetten en later ter hand te nemen, wanneer een verbetering van den internationalen toestand zulks toelaat. Ook de Conferentie vereenigde zich na een korte discussie daarmee.

Rijtijden chauffeurs c.a.

Wat den arbeidsduur betreft, bevatte de agenda nog één onderwerp en wel de regeling van den arbeidsduur en van de rusttijden van de beroepsbestuurders van voertuigen (en hun hulpen), die zich bezig houden met het vervoer op den weg. Ter zake van dit onderwerp had het Internationaal Arbeidsbureau een ontwerp-verdrag voorbereid, dat in de commissie tot een langdurige discussie aanleiding gegeven heeft. De werkgeversvertegenwoordigers achten een afzonderlijk verdrag niet noodig, aangezien het bedoelde transport reeds onder het 8-urenverdrag van Washington valt, dat een 48 uren-werkweek vastgesteld heeft. De moeilijkheden, welke de verschillende soorten van vervoer ondervinden, konden h.i. niet in een verdrag voorzien worden, doch moesten in de verschillende landen bij collectieve contracten geregeld worden. Een

eventueel ontwerp-verdrag moest h.i. alleen uitgaan van de veiligheid van het verkeer. De arbeidersafgevaardigden en vele Regeeringsafgevaardigden waren het met die opvatting niet eens. Het is moeilijk een scheiding te maken tusschen den socialen kant van het vraagstuk en dien van de veiligheid, aangezien die gebonden is aan een beperking van den arbeidsduur en het vaststellen van minimum rusttijden.

Het ontwerp-verdrag door de commissie als resultaat van haar arbeid aan de Conferentie voorgelegd, stelt den arbeidsduur op 48 uur per week en 8 uur per dag vast. In een aantal gevallen kunnen de bevoegde autoriteiten hogere grenzen vaststellen. Een grens daarvoor geeft het ontwerp niet aan. Die hogere grenzen kunnen o.a. vastgesteld worden voor personen, die gewoonlijk veel hulpwerkzaamheden verrichten of wier arbeid veelvuldig onderbroken wordt door tijdvakken van wachten. Het verdrag is van toepassing op de bestuurders, die beroepsmatig een voertuig voor personen- of goederenvervoer besturen, op de hulpen en andere personen, die op het voertuig meerijden en beroepsmatig belast zijn met werkzaamheden betreffende het voertuig, de passagiers of de lading.

Het verdrag is ook van toepassing op den eigenaar-bestuurder. De bevoegdheid de regeling op hem van toepassing te doen zijn werd door de werkgevers bestreden, welke opvatting geen meerderheid vond. Het verdrag geeft evenwel aan de bevoegde autoriteiten de bevoegdheid deze groep bestuurders van de regeling uit te sluiten. Ook is het ontwerp-verdrag van toepassing op personen, die met particuliere voertuigen, voor persoonlijke dienst gebruikt, rijden; deze groep kan echter eveneens van de toepassing uitgesloten worden. De maximum duur van het ononderbroken besturen is op 5 uur gesteld. De dagelijksche ononderbroken rust moet tenminste 12 uur duren; de wekelijksche rust tenminste 30 achtereenvolgende uren, waarvan 22 uur op denzelfden dag moeten vallen.

De Conferentie nam het vorenbedoelde ontwerp-verdrag met 88 stemmen voor en 18 tegen aan. De Nederlandsche Regeeringsvertegenwoordigers onthielden zich van stemming, nadat de heer Aalberse een korte verklaring had afgelegd. Daarin deelde hij mede, dat in Nederland binnenkort een arbeidsduur voor chauffeurs van 55 uur per week ingevoerd zou worden. Aangezien daarmee uit den aard der zaak nog geen ervaring verkregen was, achtten de Regeeringsafgevaardigden het beter zich niet positief in den een of anderen zin omtrent het ontwerp-verdrag uit te spreken.

Behalve genoemd ontwerp-verdrag, nam de Conferentie nog eenige aanvullende aanbevelingen aan.

Afgewacht zal moeten worden, of het hiervoren genoemde ontwerp-verdrag in belangrijke mate bekrachtigd en behoorlijk toegepast zal worden. Wat de verdragen betreffende den arbeidsduur aangaat, heeft de Internationale Arbeidsorganisatie tot nu toe niet veel geluk gehad, zoodat eenige twijfel hier rijst. Daar komt bij, dat naar veler oordeel het aangenomen ontwerp-verdrag aan de bezwaren, welke het 8 uren verdrag van Washington ten aanzien van transportondernemingen bevat, niet voldoende tegemoet komt.

Poenale sanctie.

Van de overige op de agenda geplaatste onderwerpen was voor Nederland vooral van belang het onderwerp: regeling van de arbeidsovereenkomsten van inlandsche arbeiders. Het is voor de 3de keer, dat de Conferentie een onderwerp, in het bijzonder landen met koloniën betreffende, behandelde¹⁾.

¹⁾ In 1930 nam de Conferentie een ontwerp-verdrag betreffende den gedwongen arbeid aan en in 1936 één betreffende de werving.

De Conferentie stelde twee ontwerp-verdragen vast: een betreffende de regeling van schriftelijke arbeidsovereenkomsten van inlandsche arbeiders en een betreffende de z.g. poenale sanctie. Het eerstgenoemde ontwerp-verdrag bevat algemeene regelen, waaraan de schriftelijk op te maken arbeidsovereenkomsten moeten voldoen, het tweede houdt een geleidelijke afschaffing der poenale sanctie in. Het bevat een belangrijke bepaling ten aanzien van de inwerkingtreding, welke ten doel heeft te voorkomen, dat het ontwerp-verdrag van kracht zal worden tengevolge van de ratificatie door landen, die geenerlei belang bij de regeling hebben. Bedoelde bepaling is opgenomen op voorstel van den heer Frohwein, technisch adviseur van de Nederlandsche Regeeringsafgevaardigden.

Ook hier nam de Conferentie enkele aanvullende aanbevelingen aan. Vermeld zij nog, dat bij de stemming over het ontwerp-verdrag betreffende de schriftelijke arbeidsovereenkomsten de werkgeversvertegenwoordigers zich van stemming onthielden; bij de stemming over het ontwerp-verdrag betreffende de geleidelijke afschaffing der poenale sanctie stemden zij tegen.

Godificatie van arbeidersmigratie.

Van belang is nog het door de Conferentie met 110 stemmen voor en geen tegen aangenomen ontwerp-verdrag betreffende de werving, de plaatsing en de arbeidsvoorwaarden van migreerende arbeiders. Hier openbaarde zich geen principieel verschil in de opvattingen der verschillende groepen. Alle drie groepen hebben samengewerkt om de migratie te codificeren. Het ontwerp-verdrag houdt bepalingen in omtrent propaganda betreffende de emigratie en immigratie; omtrent de plaatsing van migranten; over de toelating van migranten, de behandeling van vreemde arbeiders enz. De vastgestelde regelen zijn, zooals de rapporteur, de heer Verwey, technisch adviseur der Nederlandsche Regeeringsafgevaardigden mededeelde, niet bedoeld om invloed uit te oefenen op den omvang der migratie; geen lid behoeft te vreezen, dat door de aanneming van de regeling zijn land overstroomd zal worden door ongewenschte vreemdelingen. De regeling beoogt het leed van de vreemde arbeiders te verzachten. Aanvullende regelingen werden in een paar aanbevelingen neergelegd.

Tenslotte moet vermeld worden, dat de Conferentie een aanbeveling aannam betreffende het vakonderwijs en een betreffende het leerlingstelsel. De Nederlandsche werkgeversafgevaardigde onthield zich van stemming. De Nederlandsche Regeeringsafgevaardigden en de arbeidersafgevaardigden stemden voor.

Het rapport van den Directeur van het Internationaal Arbeidsbureau en de daarover gehouden discussies stonden zeer onder invloed van de onzekere internationale toestanden, die een remmenden invloed uitoefenen op den socialen vooruitgang, welke toestanden tijdens den duur der Conferentie steeds somberder werden. De president der Conferentie, de heer Schulthess heeft daarop in zijn sluitingsrede gewezen en er de aandacht op gevestigd, dat een buitengewone, bijna bovenmenselijke inspanning noodig zal zijn de zware wolken, die zich samenvakken, te verdrijven. Alleen een nieuwe geest, die den mensch boven zijn hartstochten verheft, zal de wereld kunnen redden.

Laten wij met den heer Schulthess hopen, dat die nieuwe geest de menschen zal bezielen en dat het volgend jaar de Arbeidsconferentie onder hoopvoller omstandigheden zal kunnen samenkomen.

Mr. G. J. STEMBERG.

VERPLICHTE WERKLOOSHEIDS- VERZEKERING.

In het rapport van den Hoogen Raad van Arbeid over het vóór-ontwerp van wet betreffende wettelijke regelen inzake de verplichte verzekering tegen de geldelijke gevolgen van werkloosheid, wordt ook melding gemaakt van het Engelsche stelsel. Slechts een minderheid is van oordeel, dat „de gedachte van een bedrijfsgewijze uitvoering reeds weer aan het veranderen is”. De minderheid gaat dan door: „Modern is de gemeenschapsgedachte, welke een sterkere centralisatie met zich medebrengt. De aan het woord zijnde leden bepleiten . . . over te gaan tot een gecentraliseerd stelsel, zooals het in Engeland bestaat uit één Werkloosheidsverzekeringsfonds, onder één beheer met één uitvoerend Rijksorgaan en bijgestaan door één adviseerend Rijksorgaan. Als Rijksorgaan, waaraan in ons land de uitvoering zou kunnen worden opgedragen, noemen deze leden bijv. den Rijksdienst der Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling.” Samenwerking moet dan gezocht worden met de gewestelijke arbeidsbeurzen, tenzij deze op den duur zouden kunnen worden omgezet in rijksarbeidsbeurzen, waardoor de geheele dienst naar Engelsch voorbeeld zoude kunnen worden gecentraliseerd.

Het is op zichzelf niet vermeldenswaard, dat een minderheid het navolgen, met bepaalde wijzigingen, van het Engelsche stelsel vóórstaat. Merkwaardig is wél, dat een meerderheid, vereenigd in kritiek op het vóór-ontwerp van wet, essentiële deelen van het Engelsche stelsel wenscht over te nemen. Worden die wenschen bevredigd, dan is een zóó groot stuk van de Engelsche verplichte werkloosheidsverzekering overgenomen, dat de voorstanders van dit stelsel voorloepig wel tevreden kunnen zijn. Deze onderdeelen worden hier nu nog vermeld.

Alle leden schijnen wel te gevoelen voor de gedachte om zekere minimum-rechten der verzekerden in de wet op te nemen. Althans vermeldt het rapport: „De meeningen liepen uiteen over de vraag, op welke wijze deze minima zouden dienen te worden gewaarborgd.” Men heeft hier n.l. verschillende mogelijkheden. Verschillende mogelijkheden worden in het rapport dan ook met name vermeld. Het merkwaardige is nu, dat de meerderheid tenslotte kiest voor een waarborgten behoeve van de verzekerden, die rechtstreeks aan het Engelsche stelsel beantwoordt. De conclusie luidt: „de Raad spreekt zich tenslotte in meerderheid uit voor een voor alle bedrijven uniform minimum (der uitkeering, wat den duur en het percentage der uitkeering betreft) neer te leggen in de wet. (Pag. 13 van het rapport.) Wordt aan dezen wensch der meerderheid voldaan, dan is een belangrijk onderdeel van het Engelsche stelsel overgenomen. Maar er is meer.

Ook de Staatsbijdrage wordt bij de verplichte werkloosheidsverzekering „onvermijdelijk” geacht. Dit is geen kleinigheid. De minister had de staatsbijdrage geheel ter zijde gesteld, hoewel zij thans in het systeem der vrijwillige werkloosheidsverzekering bestaat. Zonder deze bijdrage was de vrijwillige verzekering stellig mislukt. De bijdragen van Rijk en Gemeenten dienen thans zeker tot niets méér dan tot het instandhouden van een verzekering, waarin de normaal-geachte werkloosheid door het bedrijf zelf wordt gedekt, door premie betaling van de arbeiders plus overheidsbijdrage. De overheidsbijdrage schijnt dus wel een noodzakelijkheid, wanneer de verplichte verzekering gaat werken op een breeder gebied, waardoor toch zeker de financiële draagkracht door de nieuw-aangetrokken bedrijfsdeelen niet wordt versterkt.

En toch schakelt de minister de overheidsbijdrage uit. De meerderheid achtte haar „onvermijdelijk”, hetgeen door de practijk van de Engelsche regeling mede wordt bewezen. De Raad spreekt zich „in overgrote meerderheid uit voor een verdeling van de lasten tusschen werkgevers, werknemers en Overheid”. Over

den vorm der overheidsbijdrage bestond verschil van meening. Een deel dezer meerderheid wenscht dan, dat de overheid steeds één derde van de premies betaalt. Een ander deel dezer meerderheid gaat nog verder, dus ook nog verder dan wanneer het Engelse stelsel wordt gevolgd. Men vraagt nog méér staatsbijdragen. Misschien wijst de Regeering alleen dit méerdere af!

Stel nu eens, dat de Regeering mocht besluiten tot het toestaan van de gevraagde bescheiden overheidsbijdrage. Zal dan de organisatie der uitvoering over de drie schijven nog mogelijk blijken? Of zal dan de Regeering tot de conclusie moeten komen, dat het Rijksgeld ook van Rijkswegen moet worden beheerd? Wellicht wordt dan toch nog aan één centrale administratie gedacht. Wellicht speelt dan de gedachte een rol, dat éénvoud en zuinigheid bij elkaar behoren. Het is wel erg nuchter en practisch. De bedrijfs-gewijze uitvoering is zoo elegant en mooi gedacht. Jammer dat men daarvoor in België ook niets blijkt te gevoelen. De geheele vakbeweging in België eischt *niet*: uitvoering door gezamenlijke bedrijfsorganen, maar uitvoering door de vakverenigingen. Ons stelsel wordt wellicht toch nog: eenvoudige uitvoering, centraal, door den Staat. De vakverenigingen worden in dit staatsbestuur toegelaten tot de vrijwillige aanvullende verzekering en dus tot eigen krachtsontwikkeling.

C. W. DE VRIES.

DE SPECIALE DIENSTEN VAN DE BIJZONDERE SPAARBANKEN.

De verhouding tot de Rijkspostspaarbank.

Naast de oorspronkelijke functie, de rentegevende bewaring van gelden, hebben de andere door de spaarbanken bewezen diensten een belangrijke beteekenis gekregen, terwijl hun aantal steeds toeneemt. Deze diensten bewegen zich slechts in kleine mate op het eigenlijke „spaar“-terrein. Het uitgeven van spaarbusjes, de afhaaldienst, het schoolsparen en het belastingsparen bevorderen direct het sparen, het hoofddoel der spaarbanken. Zij vergemakkelijken dit of geven een prikkel door het stellen van een doel (een soort „Zweck“-sparen, zooals voor belastingen), terwijl het schoolsparen de spaargedachte bij de jeugd ingang doet vinden. De meeste dezer diensten strekken zich evenwel uit tot een geheel ander terrein, hebben niets met het sparen te maken en worden den spaarders bewezen, om *indirect* het sparen te bevorderen. Deze verschillende diensten zullen, naar onze meening, een steeds grootere beteekenis voor de spaarbanken krijgen en daardoor het bestaansrecht van deze instellingen naast andere instellingen, zooals met name de Rijkspostspaarbank, verhoogden.

Oorspronkelijk waren de bijzondere spaarbanken de eenige, welke zich ten dienste van de spaarders stelden met het doel het sparen te bevorderen. In de jaren na 1880 heeft de Rijkspostspaarbank zich hier als zuivere spaarinstelling bijgevoegd. Als wij afzien van de verdere instellingen, welke spaarpenningen pogen tot zich te trekken en ons tot deze twee niet naar winst strevende categorieën bepalen, dan blijken het juist de genoemde diensten te zijn, welke een voornaam punt van verschil vormen.

Evenals de bijzondere spaarbanken kan ook de Rijkspostspaarbank besparingen rentegevend bewaren en eveneens is deze laatste, wat haar soliditeit betreft, boven iederen twijfel verheven. Wel zal het de particuliere spaarbanken mogelijk zijn in meerdere mate door een soepel optreden met de wenschen van de spaarders rekening te houden en kunnen deze in sommige streken, waar de liquiditeitseischen niet zoo sterk behoeven te zijn, een hoogere rentevergoeding geven dan de Rijkspostspaarbank, welke een uniforme rentevergoeding voor het geheele land geeft. Het is echter duidelijk, dat deze verschilpunten op

den duur niet voldoende in het voordeel van de bijzondere spaarbanken zullen pleiten om, bepaalde uitzonderingen daargelaten, de concurrentie met de door het Rijk gegarandeerde Rijkspostspaarbank vol te kunnen houden.

Het is dan ook begrijpelijk, dat de bijzondere spaarbanken andere wegen zochten. En juist op het terrein van de hier bedoelde diensten ligt een taak voor deze instellingen, een taak, welke zij beter dan de Rijkspostspaarbank zullen kunnen vervullen, want men kan niet van de in de postkantoren ondergebrachte afdelingen van deze laatste instelling verwachten, dat zij zich op dit uitgebreide terrein gaan bewegen. Het feit, dat reeds vele van de bijzondere spaarbanken een lagere rente vergoeden dan de Rijkspostspaarbank en zich desondanks geheel kunnen handhaven, mag ongetwijfeld mede worden gezien als een gevolg van deze door haar verrichte diensten.

Beteekenis der neven-diensten.

Teneinde de beteekenis van deze diensten voor het sparen te onderzoeken, hebben wij een vergelijking gemaakt tusschen den omvang van de saldi-tegoed van een aantal bijzondere spaarbanken eenerzijds en die van de kantoren van de Rijkspostspaarbank in dezelfde plaats anderzijds. Deze vergelijking — die aan het slot van dit artikel wordt afgedrukt — stelt ons in staat van de verschillen in plaatselijke¹⁾ omstandigheden te abstraheeren, verschillen, welke bij een vergelijking van de geheele Rijkspostspaarbank met het gezamenlijke aantal particuliere spaarbanken storend zouden kunnen zijn.

Toch stelt de vergelijking ons ten aanzien van den invloed, welken het uitvoeren van diensten op het verkrijgen van spaargelden heeft, niet zonder meer in het gelijk. De gegevens ten opzichte van Appingedam, Franeker, Harlingen, e.a. toonen juist aan, dat ook zonder diensten een bijzondere spaarbank het, wat het saldo-tegoed betreft, tegen de afdeling van de Rijkspostspaarbank in dezelfde plaats kan opnemen, terwijl de bijzondere spaarbanken te Eindhoven en Haarlem, om slechts een greep te doen, zich ondanks een veelheid van diensten nog niet met het saldo-tegoed van de Rijkspostspaarbank kunnen meten. Daarentegen schijnen de verhoudingen in Amersfoort, Doetinchem, Kampen, e.a. onze meening, dat het geven van extra-diensten op den duur de belangrijkste actiefpost van de bijzondere spaarbanken zal zijn, reeds geheel te bevestigen.

Andere invloeden op het spaarsaldo.

De oorzaak van deze gedeeltelijke bevestiging moet worden gezocht in het feit, dat behalve de diensten, nog vele andere factoren op den omvang van het saldo-tegoed van de bijzondere spaarbanken van invloed zijn, factoren, welke niet alle hetzelfde gewicht in de schaal leggen. In den bijgaanden staat kon, behalve met de genoemde diensten slechts rekening worden gehouden met eenige van deze andere factoren. Het was uiteraard niet mogelijk, factoren als de inrichting en de ligging van het gebouw, de soepelheid van de bestuurders, hun persoonlijken invloed en aanzien, de activiteit, welke zich uit in meerdere service en de mate, waarin plaatselijk reclame wordt gemaakt, schematisch voor te stellen. Bovendien zijn mogelijke verschillen ten aanzien van de kantoren van de Rijkspostspaarbank, bijvoorbeeld wat betreft openstelling, buiten beschouwing gelaten.

Afgezien nu van deze verschillen, welke niet in het schema tot uiting konden worden gebracht, en alleen afgaande op de gegevens, welke door den Nederlandschen Spaarbankbond worden gepubliceerd en welke in de meerderheid van gevallen van meer di-

¹⁾ Wij denken hier naast economische omstandigheden aan den invloed, welke het aanwezig zijn van een boerenleenbank in dezelfde plaats kan hebben, alsmede de activiteit van deze en andere instellingen ten aanzien van het aantrekken van spaargelden.

	Saldo-tegoed ¹⁾ per 31 Dec. 1937 (× 1000 gulden)		Jaar van oprichting	Openstelling ³⁾	Gemeente garantie	Reserve in % van het saldo tegoed	Aantal diensten	Wijze van rente- berekening ⁴⁾	Rentevergoeding (jaargids. 1938) ⁵⁾	Spaarbusjes	Belastingparen resp. betalen	Schoolsparen (resp. jeugdsteekje)	Verhuur kuis- loketten	Bondsspaarboekjes ⁶⁾	Afhaaldienst	Girodienst	Innen van pen- sioenen, enz.	Bewaarming van effecten	Voorschotten onder borgstelling	Spaarboekjes aan jong geboren en	Periodieke beta- lingen	Betaling van rekeningen	Voorschotten op pensioenen	Effecten aan- en verkoop	Verz. coupons en uitgelote stukken	
	Bijz. sp.bank ²⁾	R.P.S.B.																								
Alkmaar....	4.242	3.904	1847	a		10.21	7	d	2 1/2	+	+	+														
Almelo....	2.480	2.841	1839	c		20.42	1	d	2 1/2	+	+															
Amersf. (Nut)	7.310	3.346	1915	a	G	6.13	12	d	2 1/2	+	+	+	+	+												
Amsterdam	42.784	73.154	1848	a		12.78	7	1/2 m	2.16	+	+															
Apeldoorn ..	2.520	4.986	1858	a		5.37	4	d	2.7	+	+															
Appingedam (Nut)....	3.437	357	1851	c		15.31	0	m	3																	
Arnh. (Gem.)	18.900	5.134	1864	a	G	18.45	6	d	2.75	+	+	+														
Assen.....	784	2.301	1837	b		29.20	1	1/2 m	2.76	+	+															
Beverwijk ..	965	1.713	1903	c		17.12	1	m	3.6	+	+															
Bolsward ..	1.288	498	1867	b		12.92	4	1/2 m	3	+	+															
Breda (Nut)	2.279	9.248	1829	b		9.53	5	d	2.7	+		+	+	+												
Delft (Bonds- spaarb.) ..	5.690	4.137	1821	a		5.12	10	d	2 1/2	+	+	+	+	+	+											
Deventer....	9.753	3.330	1841	a	G	15.66	5	d	2 1/2	+	+	+	+	+												
Doetinchem (Gem.)....	2.028	825	1909	a	G	8.8	10	d	3	+	+	+	+	+												
Dordrecht ..	8.008	5.164	1818	a		17.84	3	d	2 3/4	+	+															
Ede.....	1.359	1.116	1872	c		21.47	2	m	3	+	+															
Eindhoven ..	2.942	10.143	1924	a		1.89	8	d	2.7	+	+	+	+													
Enkhuizen ..	1.539	454	1818	c		22.89	1	1/2 m	3	+	+															
Enschede....	1.123	8.669	1892	a		5.35	2	d	2 1/2	+																
Epe.....	771	425	1852	c		14.78	2	m	3																	
Franeker (De Spaarb.) ..	1.000	331	1838	c		23.39	1	m	3	+																
Gouda.....	3.837	2.899	1857	a		13.56	5	1/2 m	3	+	+															
's-Gravenh. (Nut)....	44.546	53.576	1818	a		8.02	8	d	2 1/4	+	+	+	+	+												
Groningen ..	38.791	6.932	1820	a		18.21	5	1/2 m	2.64	+	+	+	+	+												
Haarlem....	11.274	13.749	1817	a		10.15	10	d	2 1/2	+	+	+	+	+												
Harlingen ..	1.915	988	1818	b		15.01	1	m	3	+	+															
Heerenveen ..	415	1.032	1871	b		31.03	3	m	3	+		+														
Heerlen....	2.316	4.280	1910	a		13.69	1	1/2 m	2.7			+														
Helder (Nut)	3.213	3.193	1843 (1876)	a		14.67	8	d	2 3/4	+	+	+	+													
Hengelo....	1.453	4.067	1917	c		18.89	3	m	2.7	+	+															
Hilversum (De Spaarb.)	7.317	7.023	1877	a		4.14	7	d	2.4	+	+	+	+	+												
Joure.....	584	425	1839	c		29.4	1	m	2.7	+	+	+	+	+												
Kampen....	5.963	702	1820	a		20.4	9	d	3	+	+	+	+	+												
Koog-Zaand.	1.516	549	1818	c		14.25	4	d	3	+	+	+	+	+												
Leeuwarden	14.967	5.354	1818	a		12.53	5	1/2 m	2 3/4	+	+	+	+	+												
Leiden.....	9.645	6.785	1818	a		18.04	5	1/2 m	3	+	+	+	+	+												
Maassluis ..	1.225	644	1851	a		14.53	9	d	2.7	+	+	+	+	+												
Maastricht (Gem.)....	10.882	4.367	1853	a	G	7.5	2	1/2 m	3	+	+	+	+	+												
Middelburg	2.474	5.273	1819	a		7.61	3	d	2.7	+	+	+														
Nijmegen (De Spaarb.) ..	6.911	10.801	1850	a		12.37	6	d	2.7	+	+	+	+	+												
Roermond ..	432	3.884	1880	c		22	0	m	3																	
Rotterdam ..	52.798	39.979	1818	a		14.39	9	d	2.64	+	+	+	+	+												
Schiedam ..	7.655	2.304	1820	a		21.18	7	1/2 m	3	+	+	+	+	+												
Sneek (Sp.b. Ver.)....	294	2.524	1818	c		16.44	2	d	2.7	+		+														
Steenwijk ..	784	1.971	1842	c		19.54	0	1/2 m	2.75																	
Utrecht (Nut)	11.701	18.431	1819	a		18.92	2	d	2.7	+		+														
Vlaardingen	3.420	1.296	1823	a		12.81	6	d	2.7	+	+	+	+	+												
Vlissingen ..	3.072	2.441	1819	a		16.97	5	d	2 1/2	+	+	+	+	+												
Wageningen	1.810	1.066	1846	b		21.90	1	1/2 m	2.7	+	+															
Wildervank	1.786	203	1844	c		11.95	2	1/2 m	3.12	+	+		+													
Winterswijk	2.686	1.298	1868	b		14.79	4	d	2.7	+	+		+	+												
Zaand. (Nut)	7.827	2.148	1826	a		12.41	6	d	2 1/2	+	+	+	+	+												
Zutphen....	5.421	3.074	1866	a		21.17	6	1/2 m	2.7	+	+		+	+												
Zwolle.....	2.121	5.242	1818	b		34.21	1	1/2 m	2.76	+	+		+	+												
54 spaarb....										49	28	27	26	19	15	15	13	11	8	6	4	5	5	4	1	

Aantal diensten : 49 28 27 26 19 15 15 13 11 8 6 4 5 5 4 1

¹⁾ De gegevens betreffende de bijzondere spaarbanken zijn ontleend aan de Spaarbankgids 1938, en wat betreft de saldi-tegoed aan het jaarverslag van den Nederlandschen Spaarbankbond. Eenige hiervan zijn eveneens aan de Spaarbankgids 1938 ontleend en hebben dan betrekking op een vroegeren datum. De gegevens betreffende de Rijkspostspaarbank werden ons door het bestuur van die instelling welwillend verschaft. ²⁾ In iedere plaats is de particuliere spaarbank met het grootste saldo-tegoed genomen. ³⁾ a = dagelijksch gedurende meerdere uren open; b = dagelijksch gedurende enkele uren open; c = enkele uren per week geopend. ⁴⁾ d = per dag; 1/2 m = per halve maand; m = per maand. ⁵⁾ In sommige gevallen werd bij de bijzondere spaarbanken bij de rentevergoeding een verschil gemaakt boven en beneden een bepaalde grens. In deze gevallen is steeds het laagste percentage (meestal tot 2000 a 3000, soms tot 10.000 geldend gekozen. ⁶⁾ Dit instituut werd in 1939 opgeheven. ⁷⁾ Alle betalingen.

rect aanwijsbaren invloed zullen zijn, kan men concluderen, dat naast het voorkomen van bepaalde diensten met name de 'ouderdom van de bijzondere spaarbank en de hoogte van de rentevergoeding²⁾ van invloed zijn op den omvang van het saldo-tegoed. De genoemde voorbeelden, Appingedam, Franeker en Harlingen, hadden alle drie³⁾ omstreeks medio 1937 een rentevergoeding van 3 pCt., dus hooger dan de Rijkspostspaarbank. De spaarbank te Eindhoven is zeer jong, wat ongetwijfeld bij de geleidelijke cumulatie, welke spaarbanken in den regel te zien geven, een factor van belang is. De spaarbank te Haarlem vergoedt een rente, welke lager is dan die van de Rijkspostspaarbank.

Van de drie factoren, welke op den omvang van het tegenwoordige saldo-tegoed een grooten invloed hebben uitgeoefend, zal die van de diensten op den duur het belangrijkste blijken te zijn. De hoogte van de rentevergoeding zal, al naarmate deze in verband met den algemeenen rentestand moet dalen, minder gewicht in de schaal leggen, zoolang de Rijkspostspaarbank aan een percentage van 2.64 kan vasthouden. De veelal lange looptijd van de door de spaarbanken thans genomen beleggingen zal haar bovendien beletten om bij een stijging van den rentestand haar rentevergoeding hierbij op korten termijn aan te passen. Ook de actie van de spaarbanken tegen kapitaaldeposito's⁴⁾ zal den rentefactor aan waarde doen verliezen. De factor van den ouderdom heeft zijn invloed gehad. Deze zal in de cijfers van de saldi-tegoed nog slechts een afnemende beteekenis kunnen hebben, doch heeft op de toeneming hiervan alleen invloed, voor zoover de rentevergoeding van het geaccumuleerde spaarbedrag wordt bijgeschreven⁵⁾.

Naast de drie genoemde factoren hebben wij nog aangegeven een onderscheiding betreffende de uren van openstelling en de wijze, waarop de rente berekend wordt enerzijds, het percentage van de reserves en het eventueel voorkomen van een gemeentelijke garantie anderzijds.

De activiteit der spaarbanken.

De eerste twee factoren geven een inzicht in de activiteit van de spaarbanken en kunnen op één lijn gesteld worden met de aan spaarders bewezen diensten. Spaarbanken met weinig diensten blijken weinig uren van openstelling te hebben en meestal de renteberekening per maand te doen plaats vinden. Bij spaarbanken met meerdere diensten treft men in den regel veel uren van openstelling en een renteberekening per dag aan.

De beide in de tweede plaats genoemde factoren betreffen de soliditeit van de spaargelden en zijn

²⁾ Hoe de rentevergoeding vroeger is geweest, kan niet bij dit onderzoek tot uiting worden gebracht, al heeft dit zeer waarschijnlijk ook invloed gehad. Een tijdelijk hooge rentevergoeding (in vergelijking met den algemeenen rentestand) zal gelden hebben aangetrokken, welke, bij verlagging, niet alle terugbetaald zullen zijn als gevolg van een zekere traagheid.

³⁾ Volgens de opgave van de Spaarbankgids 1938, welke, voorzoover wij konden nagaan, de rentevergoeding geeft bij het einde van het boekjaar, liggende op een datum tusschen 1 Januari en 1 October 1937, terwijl wij de saldi-tegoed vergeleken per 31 December 1937 en dus mogen aannemen, dat dit rentepercentage van invloed op den omvang van het genoemde saldo-tegoed zal zijn geweest.

⁴⁾ Zie ons artikel in E.-S.B. van 21 Juni jl.

⁵⁾ In tegenstelling tot de gangbare opvatting zouden wij bij het bespreken van den omvang der besparingen nimmer een onderscheid willen maken tusschen ingebrachte gelden en bijgeschreven rentebedragen. Deze laatste worden evenzeer bespaard, immers, zij behooren tot het inkomen van den spaarder en deze spaart, door dit inkomen niet op te vragen en uit te geven, doch te laten bijschrijven op zijn rekening. Als wij hier niettemin de bijgeschreven rente afzonderlijk vermelden, geschiedt dit om den invloed van een in den loop van een langen tijd geaccumuleerd saldo-tegoed op den jaarlijkschen aangroei van het saldo-tegoed te doen uitkomen.

daardoor rechtstreeks te stellen tegenover de rijks-garantie bij de Rijkspostspaarbank. De grootte van de reserve neemt daarbij een speciale positie in. Hoe grooter dit percentage, des te meer zekerheid, doch veelal kan men in zoo'n geval tevens een gering aantal diensten constateeren. Deze diensten toch brengen geen belooning met zich mede⁶⁾ en de er aan verbonden kosten komen derhalve ten laste van de exploitatierekening van de spaarbank en daardoor van de toeneming van de reserves. Aangezien de zeer groote reserves bij eenige spaarbanken (bijv. Assen, Heerenveen en Zwolle) niet tot een saldo-tegoed hebben kunnen leiden, hetwelk dat van de plaatselijke afdeling van de Rijkspostspaarbank overtrof — integendeel, juist in deze gevallen de particuliere spaarbank verre in de minderheid bleef, ondanks een gunstigen leeftijd en rentevergoeding — lijkt de conclusie gerechtvaardigd, dat aan het voorkomen van diensten meer gewicht voor het sparen bij de bijzondere spaarbanken moet worden toegekend dan aan het aanwezig zijn van een groote reserve, temeer, omdat de rijks-garantie van de Rijkspostspaarbank wel de groote reserve, doch nimmer de bewezen diensten zal kunnen vervangen.

Vanzelfsprekend is de grootte van de door de spaarbanken gegeven rentevergoeding een factor van beteekenis voor de spaarders, te meer, omdat deze over het algemeen tot de bevolkingsgroepen met de lage inkomens zullen behooren⁷⁾. Wij meenen evenwel, dat het voor de particuliere spaarbanken van meer beteekenis is zich op het bewijzen van diensten dan op het vergoeden van een hooge rente toe te leggen⁸⁾. Als de Rijkspostspaarbank zich daarnaast belast met het uitsluitend „rentegevend bewaren” van spaargelden, dan kan een vruchtbare arbeidsverdeling ontstaan en zullen beide instellingen, welke reeds nu geen onderlinge concurrentie, doch uitsluitend bevordering van het sparen wenschen, ieder een eigen arbeidsveld voor zich zien.

Dr. L. R. W. SOUTENDIJK.

⁶⁾ Behoudens op den duur de mogelijkheid om met een lagere rentevergoeding te kunnen volstaan.

⁷⁾ Verg. het genoemde artikel in E.-S.B. van 21 Juni jl.

⁸⁾ Dat deze inkomensfactor niet moet worden overschat, moge blijken uit het feit, dat de door 272 particuliere spaarbanken in 1936 en 1937 toegekende rente ruim f 14.000.000 per jaar heeft bedragen, terwijl het bedrag der zuivere inkomens over het belastingjaar 1936/1937 voor de inkomensklassen van f 800—f 5000 op circa f 2 milliard wordt aangenomen.

POLITIEK-ECONOMISCHE TEGENSTELLINGEN IN DE VEREENIGDE STATEN.

Wantrouwen in de New Deal.

In de anderhalf jaar, welke Amerika nog van de nieuwe presidentsverkiezing scheidt, kan nog veel geschieden. In E.-S.B. van 5 dezer hebben wij de constellatie van de binnenlandsche politiek geschetst. De groote zakenlieden en de „haute-finance” hebben voorloopig het vraagstuk der conjunctuurbeheersching bij de hun thans belangrijker voorkomende definitieve beslissing ten aanzien van de New Deal ten achter gesteld. Het belangrijkste middel, dat ter beschikking van de bedrijfsleiders staat, is zich afzijdig te houden. Dit is echter zoowel een rem voor een sterk opdrijven van de conjunctuur als voor een snelle daling der bedrijvigheid.

Wanneer de President evenwel de kans op een overwinning bij de verkiezingen, voor zichzelf of voor een partijgenoot, niet reeds van tevoren prijs wil geven, kan hij in geen geval een crisis gebruiken. Indien het bedrijfsleven zich van een actieve conjunctuurpolitiek onthoudt, dan moet de conjunctuur zonder het bedrijfsleven en desnoods tegen het bedrijfsleven in worden geforceerd.

Hierbij valt niet te ontkennen, en ook de President ontkent zulks stellig niet, dat het forceeren van

de bedrijvigheid thans minder eenvoudig — en ook minder populair — is dan in de eerste jaren van zijn ambtsperiode en ook toen bleek het niet zoo eenvoudig. Thans zijn de middelen voor het stimuleren der conjunctuur min of meer in discredit geraakt en versleten. De tot dusverre bereikte resultaten zijn veel minder overtuigend dan de stijging van de staatsschulden. In het bijzonder de agrarische ondersteuningsexperimenten werden steeds kostbaarder, terwijl de doelmatigheid steeds geringer werd. Het vraagstuk van de overschotten van agrarische grondstoffen is niet opgelost; de Amerikaansche landbouwprijzen, die boven de wereldmarktprijzen zijn gebracht, hebben de Amerikaansche producten steeds meer van de wereldmarkten verdrongen; scepticisme ten aanzien van deze experimenten heeft zich van breede kringen der bevolking meester gemaakt. Het feit, dat er ondanks de experimenten van de New Deal nog steeds 10—12 miljoen werkloozen zijn en dat zelfs gedurende de gunstigste periode van de New Deal van midden 1936 tot midden 1937 het peil van de werkloosheid niet beneden de 7 miljoen daalde, geeft veel te denken.

Evenmin vertrouwen in de Old Deal.

Een zeker tegenwicht tegen het scepticisme t.a.v. de politiek van de New Deal vormt het feit, dat ook de door het bedrijfsleven aanbevolen methoden niet het absolute vertrouwen genieten. Dit vertrouwen is tijdens de crisis van 1929/1933 zoo volkomen verloren gegaan, dat het tot dusverre ondanks alle „zonden” van de New Deal niet weder hersteld kon worden. De New Deal heeft inderdaad op geen enkel punt een oplossing gebracht. Doch evenmin verwacht een belangrijk deel van de bevolking absolute geneeskraft van een terugkeer tot de Old Deal, zooals de ondernemers deze wenschelijk en noodig oordeelen om het verstoorde evenwicht te herstellen. Dit evenwicht was, naar hun meening, reeds verstoord, vóórdat de experimenten onder de New Deal een aanvang namen. Het is kenschetsend, dat bij één van de veelzeggende enquêtes, door het „American Institute for Public Opinion” gehouden, 54 pCt. van hen, die hun stem uitbrachten, van meening bleken, dat de New Deal niet voldoende tegemoetkomend voor het bedrijfsleven was geweest, terwijl niet minder dan 65 pCt. van oordeel waren, dat het bedrijfsleven van den aanvang af zich te vijandig tegenover de New Deal heeft gedragen.

Theorie en practijk.

Afgezien van dezen twijfel aan de geneeskraft van zuiver conservatieve methoden, welke het volk voor een groot deel als reactionnaire methoden beschouwt, waren in den laatsten tijd verschijnselen waar te nemen, welke twijfel deden ontstaan aan de oprechtheid van deze consequente tegenstanders van de New Deal. De Amerikaansche Centrale Kamer van Koophandel te Washington, een bolwerk van de conservatieve werkgevers, heeft op haar laatste bijeenkomst de buitensporige uitgavenpolitiek van de regering van Roosevelt ten sterkste veroordeeld. Zij wist echter niets te antwoorden, toen werd aangevoerd, dat haar leden, de plaatselijke kamers van koophandel, zich er ten sterkste tegen verzetten, indien voor haar rayons eenige der staatssteun- en bouwprojecten van de Work Progress Administration en van de Public Work Administration moeten worden geschrapt. Bovendien vragen zij voortdurend de regering en het Congres om de goedkeuring van nieuwe projecten. De Senaat heeft pas tegen den wil van den President de landbouwsteunmaatregelen van de regering met bijna \$400 miljoen verhoogd, zonder voor dekking van deze additioneele uitgaven te zorgen. De groote meerderheid van de republikeinsche senatoren, dus de afgevaardigden van die partij, welke principieel voor terugkeer tot zuinigheid en aanpassing en een tegenstandster der ex-

perimenten is, heeft meegewerkt aan deze besluiten.

Sedert jaren waart in Amerika het Townsend-plan rond, dat een staatsouderdomspensioen van \$200 per maand propageert voor alle burgers van 60 jaar en ouder, al dan niet tot werken in staat of behoeftig. De middelen hiervoor zouden van een algemeene omzetbelasting moeten komen. Dit absurde plan zou de staatsuitgaven met vele milliarden per jaar doen stijgen en vertoont in zijn gevolgen eenige gelijkenis met de in 1936 tegen den wensch van den President uitgekeerde bonus aan de oud-strijders, slechts met dit verschil, dat, mocht dit plan wet worden, telken jare een dergelijke bonus zou moeten worden uitgekeerd. De uitvoering van dit voorstel zou alles in den schaduw stellen, wat de New Deal tot dusverre op dit gebied van inflationisme en niet gefundeerde verhooging der uitgaven heeft gepresteerd. Bij de Congresverkiezingen van verleden jaar hebben talrijke republikeinsche kandidaten zich niettemin van dit voorstel als trekpleister bediend en niet zonder resultaat. Toen enkele weken terug het voorstel in het huis van afgevaardigden in stemming kwam, werd het wel met een groote meerderheid verworpen, maar onder de minderheid, die ervoor stemde, bevonden zich veel meer conservatieve en „aanpassende” republikeinen dan democraten.

Werkloos kapitaal en werklooze arbeiders.

De President heeft eenige weken geleden het comité, dat oorspronkelijk slechts een onderzoek naar het monopolievraagstuk tot taak had, verzocht te willen nagaan, waarom de natuurlijke stroom van kapitaal in Amerika is belemmerd en welk verband bestaat tusschen werkloos kapitaal, stilstaande machines en werklooze massa's arbeiders.

De economisch conservatieve richting is van meening, dat de 10—12 miljoen werkloozen, de vele milliarden braakliggende bankdeposito's, de niet in vol bedrijf zijnde fabrieken en de ontbrekende lust tot oprichting van nieuwe fabrieken heel eenvoudig daaruit dienen te worden verklaard, dat de gemiddelde uurloonen sedert 1929 van 58.7 tot 64.6 \$ cents werden verhoogd, niettegenstaande de graad der bedrijvigheid en de prijzen ver beneden het niveau van 1929 liggen. Onder deze omstandigheden is voor den ondernemer slechts één soort investering rendabel, namelijk de rationaliseeringsinvesteering, welke arbeid uitspaart. Dit klinkt zeer plausibel en is stellig tot op zekere hoogte juist.

Andere deskundigen vestigen er de aandacht op, dat de stilstand in het investeringsproces toch niet uitsluitend aan deze ééne oorzaak moet worden toegeschreven. In 1936 immers, toen de loonen het hoogst en de belastingen het zwaarst waren, heeft de industrie naar verhouding het meest geïnvesteerd. Anderen meenen het kwaad nog dichter te benaderen, wanneer zij met Keynes er op wijzen, dat in de eerste plaats het ontbreken van grootscheepsche winstbelovende investeringsmogelijkheden voor het particuliere kapitaal in deze periode als de oorzaak moet worden aangewezen van de verstarring van de kapitalistische organisatie en van de noodzaak om de particuliere investeringen te vervangen door overheidsinvesteringen. Ook hierin schuilt wel eenige waarheid.

Een voorbeeld, hoe het particuliere bedrijfsleven zich onthoudt van nieuwe investering, vindt men op het gebied van de electriciteitsindustrie. Zoolang het vraagstuk van de concurrerende stroomlevering door den staat tegenover de particuliere bedrijven niet was opgelost, beloofden de particuliere bedrijven, dat zij in staat en bereid zouden zijn, onmiddellijk \$1 milliard en gedurende de eerstvolgende jaren \$3 milliard te investeren, wanneer deze hinderpaal uit den weg zou zijn geruimd. Thans, nu er kans bestaat op een verzoening met de public utilities, verklaren de woordvoerders van deze industrie, dat er onder deze omstandigheden geen behoefte aan opvoering van de

capaciteit is en dus geen investeringen van noode zijn!

Een nieuwe uitgaventechniek?

Onder deze omstandigheden moet de President om politieke redenen wederom trachten kunstmatig de bedrijvigheid te stimuleren, daar het bedrijfsleven kennelijk niet bereid is tezamen met hem te trachten de zaken weer op gang te krijgen. Hoe dit echter uit te voeren, zonder weder tot de oude methode van uitgavenpolitiek terug te keeren en daarbij tot hetzelfde tweeslachtige resultaat te komen: geringe, tijdelijke, beïnvloeding van de conjunctuur en blijvende vermeerdering van overheidsschulden, is niet duidelijk. Aanhangers van de conservatieve school zullen beweren, dat het in het geheel niet kan. Maar de President en zijn adviseurs willen zich blijkbaar door een dergelijke zuiver negatieve houding geen angst laten aanjagen. En al hebben zij geen nieuwe idee voor een oplossing gevonden, dan toch wel een nieuwe techniek.

De steen des aanstoots van de uitgavenpolitiek, zooals deze tot dusverre werd gevoerd, was de snelle stijging van de staatsschuld, benevens het feit, dat het grootste deel daarvan in improductieve werken was geïnvesteerd. De aanhangers van de New Deal trachten deze steen thans uit den weg te ruimen door te verklaren, dat de stijging van de staatsschuld met ongeveer 20 milliard niet zoo groot is als zij schijnt en evenmin zoo improductief, als tot nu toe steeds werd beweerd. Onder de vroeger bestaande regelingen zouden — aldus hun betoog — ook de schulden van de Amerikaansche staten en gemeenten zijn toegenomen, zelfs in sterkere mate dan die van de regering. Onder de New Deal is dat veranderd, omdat onder die wetgeving de staat de voornaamste drager van de openbare investeringen werd; onder de New Deal zijn slechts de Federale schulden, niet die van de staten en gemeenten toegenomen. Voorts zijn de bedragen, welke de toeneming van de staatsschuld bewerkten, gebezigd tot dekking van tekorten, welke ten deele niet eens echte tekorten waren, omdat zij, zeker voor de helft, bestemd waren voor blijvende investeringen, die in elk ander land uit de buitengewone begrooting zouden zijn gedekt en gefinancierd. Duurzame werken, zooals onder de New Deal angelegd, zijn weliswaar niet altijd productief en nog minder rendabel in dien zin, dat zij door eigen inkomsten de rente en aflossingen van de leeningen opbrengen, waarmede zij werden gefinancierd. De regering belooft nu voor de toekomst — en inzonderheid voor het beoogde nieuwe uitgavenprogramma — een zuivere scheiding tusschen leeningen bestemd voor dekking van tekorten op de loopende dienstjaren en die, welke „self-liquidating” zijn. Slechts de eerste soort zal op de eigenlijke staatsschuld drukken. De laatste soort, die haar eigen rente en aflossing opbrengt (dus self-liquidating is), zal door speciale semi-officieele organisaties worden opgenomen onder garantie van den staat. Welke organisaties en doeleinden men daarbij op het oog heeft, staat nog niet vast. Vermoedelijk echter denkt men aan een nieuw programma voor den bouw van goedkope kleine woningen, aan het hulpverleenen bij den aankoop van nieuw materiaal door die spoorwegen, wier eigen liquide middelen daartoe niet toereiken, e.d.m. Bovendien staat op het programma het onder garantie van den staat openen van credieten voor de kleine en middelgrote industrie, wat reeds van de zijde van het particuliere bankwezen protest heeft uitgelokt.

Het geheel kan echter slechts dan een daadwerkelijke verbetering van het stelsel van de openbare financiën teweegbrengen, wanneer de met dergelijke middelen gevestigde of gesteunde bedrijven niet slechts voor kapitaalverrijking, doch ook wat de rentabiliteit betreft, geheel en al van de staatsfinanciën worden losgemaakt.

Dergelijke leeningen kunnen de staatsgarantie moeilijk ontberen, daar zij anders veel duurder zouden zijn. Maar wil dit systeem goed werken, dan moet van de staatsgaranties feitelijk geen gebruik behoeven te worden gemaakt en dan moeten de organisaties, die kapitaal opnemen, geheel op eigen beenen staan. Zou dat niet zoo zijn, dan zou het geheele systeem inderdaad niet meer zijn dan een masker, waarachter het oude, terecht bestreden, stelsel zich verschuilt.

Dr. FELIX PINNER.

AANTEKENINGEN.

De ontwikkeling van de Nederlandsche handelspolitiek.

De gebeurtenissen op handelspolitiek gebied in Nederland en Nederlandsch-Indië gedurende de laatste vijftien jaren maken het onderwerp uit van de dezer dagen verschenen publicatie No. 28 van het Nederlandsch Economisch Instituut¹⁾.

Deze publicatie, — welke samengesteld is bij wijze van memorandum ten behoeve van de International Studies Conference, welke dezen zomer in Bergen zal worden gehouden — is het resultaat van „teamwork”, waarbij door een aantal medewerkers onder leiding van Prof. Mr. P. Lieftinck de verschillende onderdelen van het onderwerp in kwestie werden behandeld. Hoewel daarbij uiteraard gestreefd is naar een zoo veel mogelijk homogenen opzet, was zulks voor bepaalde gedeelten in verband met den aard van de behandelde materie niet steeds door te voeren. Ook de persoonlijke opvattingen van de schrijvers kunnen, voor zoover zij in de onderdeelen tot uitdrukking komen, hier en daar tot anders leggen van het accent hebben geleid.

Niettemin geeft de studie als geheel een vrij volledig en aaneengesloten overzicht van het behandelde onderwerp. Het moge eenigszins vroegtijdig zijn, om thans van een proces, dat nog in zoo sterke mate gaande is, een beschrijving te geven, het oorspronkelijke doel van deze studie liet t.a.v. de gekozen periode geen keus, terwijl anderzijds ook een interim-overzicht zijn nut kan hebben.

* * *

Het werk opent met een algemeen inleidend overzicht van de Nederlandsche en Nederlandsch-Indische handel en handelspolitiek van de hand van Prof. Mr. P. Lieftinck, waarin een schets van de ontwikkeling wordt gegeven en een beknopte beschouwing over min of meer het geheele door de daarop volgende opstellen bestreken terrein.

De daarin gegeven indeeling in een viertal perioden wordt in het geheele werk zoo veel mogelijk gevolgd. Zij omvat:

1. De periode tot den val van het Pond Sterling.
2. Het daarop volgende tijdperk tot de Economische en Monetaire Wereldconferentie te Londen.
3. De periode van de Londensche Conferentie tot het monetaire Drie-Mogendheden Accoord.
4. De periode na dit Accoord tot begin 1939.

Voor Nederlandsch-Indië wordt een eenigszins afwijkende tijdsindeeling gegeven, die zich meer bij de ontwikkeling aldaar aansluit.

Drs. G. Brouwers behandelt vervolgens de beginselen en de organen van de Nederlandsche handelspolitiek. De verschillende handelspolitieke wetten passeeren de revue, waarbij tevens aandacht gewijd wordt aan den dieperen grond en den onderlingen samenhang daarvan.

Het tweede gedeelte behandelt het geheele administratieve apparaat, dat met de uitvoering der handelspolitieke maatregelen belast is, alsmede eenige technische aspecten, welke zich in dit verband voordoen.

In een beschouwing over de handelsverdragspolitiek

¹⁾ „Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot 1938.”

van Nederland, geeft *Mr. W. Veenstra* een opsomming van de belangrijkste door Nederland gesloten handelsverdragen. Aan een indeeling daarvan in de bovengenoemde perioden wordt een bespreking vastgeknoot van de principes, welke aan deze verdragen ten grondslag liggen en de geleidelijke wijzigingen, welke daarin hebben plaats gevonden.

De economische oorzaken van de omzwenking in de handelspolitiek van Nederland worden door *Drs. W. Glastra* vervolgens nader belicht. Deze oorzaken worden gesplitst in binnenlandsche en buitenlandsche. De eerstgenoemde zijn op haar beurt ingedeeld in: de handelspolitiek van het buitenland, den verhoogden drang tot export, de monetaire politiek en den toestand van de betalingsbalans. Als binnenlandsche oorzaken worden behandeld: de prijsdispariteit, de agrarische politiek, de werkloosheid en het streven naar regeling van het economische leven.

Tenslotte behandelt *Mr. D. J. Hulshoff Pol* uitvoerig de handelspolitiek van Nederlandsch-Indië, zoowel wat betreft de maatregelen zelf en het administratieve apparaat, als de economische en politieke oorzaken, welke tot de genomen maatregelen hebben geleid. Daaraan worden nog toegevoegd eenige beschouwingen over de gevolgen van de genomen maatregelen, tot het geven waarvan de mogelijkheden grooter bleken dan zulks ten aanzien van de gevolgen der gevoerde handelspolitiek in Nederland, althans voorloopig nog, het geval was.

De 28ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Een dezer dagen verschijnt de 28ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut, t.w.:

„Overzicht van de ontwikkeling der handelspolitiek van het Koninkrijk der Nederlanden van 1923 tot en met 1938”, een memorandum, samengesteld door een groep medewerkers van het Nederlandsch Economisch Instituut, onder leiding van Prof. Mr. P. Liefstinck. Deze studie wordt in den handel gebracht voor f 2.— Voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut geldt de verminderde prijs van f 1.50.

Donateurs en leden kunnen zoowel bij het Secretariaat van het N.E.I., Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-West (Giro No. 158477), als bij den boekhandel en de uitgevers (De Erven F. Bohn, Haarlem) bestellen. Anderen *uitsluitend* bij den boekhandel en de uitgevers.

ONTVANGEN BOEKEN.

De Volkshuisvesting te 's-Gravenhage 1914—1939 door Ir. P. Bakker Schut. (Alphen a/d. Rijn 1939; N. Samson N.V.)

Het tweede tiental begrotingen met den Volksraad 1929—1938. Samengesteld bij de Generale Theaurie van het Departement van Financiën in Nederlandsch-Indië, ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van den Volksraad. (Batavia 1938, Algemeene Landsdrukkerij.)

Groothandelsprijzen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (4/11 Juli 1939).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
Voedings- en genotmiddelen			
Gerst	—	89,50	41,6
Mais, termijn	—	86,75	45,2
Mais, Amer. Mixed	—	96,50	45,3
Rogge	—	3,85	31,6
Tarwe, termijn	—	3,40	27,1
Tarwe, Roemeensche	—	3,50	25,9
Rijst	sh. 5/9 ¹ / ₈	2,55	39,1
Boter	f 0,60 ¹	0,77	37,4
Kaas	—	17,25	37,8
Eieren	—	3,37 ¹ / ₂	42,1
Gesl. runderen	—	66,—	69,7
Gesl. varkens	—	60,—	70,3
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 4/4	1,91	64,5
Bacon	sh. 98/-	43,21	64,9
Cacao	sh. 19/7 ¹ / ₂	8,65	25,1
Koffie, Robusta	—	0,125	25,5
Koffie, Sup. Santos	—	0,14	23,7
Suiker	—	8,25	51,6
Thee	—	0,505	66,7
Grondst. v. agr. aard			
Jute	£ 26,5/-	231,49	54,1
Katoen, Mid. Upland	\$cts 10,02	0,189	40,1
Katoen, Sup. Fine Oomra	pence 4,36	0,160	44,5
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	pence 18,75	0,689	49,8
Austr. Wol, Merino	pence 25,25	0,928	39,7
Jap. Zijde	\$ 2,53	4,77	37,2
Rubber	pence 8,25	0,30	45,2
Grenenhout	£ 21,5/-	187,40	81,5
Vurenhout	—	132,50	86,8
Koehuiden	—	17,—	42,4
Copra	—	9,20	30,0
Grondnoten	£ 11,6/3	99,73	39,9
Lijnzaad	—	97,—	49,8
Goud	sh. 148/6	65,45	127,2
Grondst. v. niet-agr. aard			
Koper	£ 43,3/9	380,75	48,4
Lood	£ 14,16/3	130,60	47,0
Tin	£ 229,15/-	2025,55	69,7
IJzer, Cleveland	sh. 99/-	43,65	103,6
Gietery-IJzer	sh. 70/6	31,10	78,7
Zink	£ 14,5/8	125,95	39,7
Zilver	pence 16 ¹ / ₁₆	0,59	45,4
Steenkolen	—	10,35	94,8
Petroleum	\$ 1,02	1,92	62,2
Benzine	\$cts 4,69	0,0884	30,6
Kalksalpeter	—	5,50	49,2
Zwavelz. ammoniak	—	4,75	42,6
Cement	—	12,35	67,9
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,—	64,3

¹) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistiek deze week het gebruikelijk overzicht der groothandelsprijzen.)

Indexcijfers van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

	Indexcijfer voedings- en genotmiddelen	Indexcijfer agrarische grondstoffen	Indexcijfer niet-agr. grondstoffen	Algemeen indexcijfer grondstoffen	Algemeen indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoerproducten
Jan. 1939	43,4	40,7	55,1	48,5	46,5	45,4
Febr. "	41,7	42,1	55,5	49,4	46,4	45,7
Mrt. "	42,8	43,5	56,5	50,6	47,6	47,8
Apr. "	43,0	44,1	56,3	50,7	47,7	48,8
Mei "	43,2	45,9	56,9	51,9	48,5	49,9
Juni "	42,7	47,5	58,0	53,2	49,1	50,0
27 Juni—4 Juli "	42,9	47,4	57,6	52,9	49,1	50,0
4 Juli—11 " "	42,9	47,5	56,4	52,3	48,7	49,7

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	2-8 Juli 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	2-8 Juli 1939	Sedert 1 Jan. 1939	Overeenk. tijdvak 1938	1939	1938
Tarwe	23.315	453.794	559.357	—	44.489	4.275	498.283	563.632
Rogge	929	114.803	82.054	100	1.700	—	116.503	82.054
Boekweit	175	9.419	8.468	—	—	—	9.419	8.468
Mais	6.848	336.561	715.613	1.600	55.683	57.226	392.244	772.839
Gerst	4.130	142.543	199.892	—	10.294	8.876	152.837	208.768
Haver	1.629	107.740	104.230	—	1.860	7.812	109.600	112.042
Lijnzaad	8.065	88.870	91.203	1.400	174.500	130.022	263.370	221.225
Lijnkoek	400	44.682	34.064	—	150	100	44.832	34.164
Tarwemeel	1.010	35.486	32.588	633	4.020	7.355	39.506	39.943
Andere meelsoorten	346	12.832	18.350	211	3.131	3.355	15.963	21.705

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Table of bank discount rates for various locations including Ned., Bk., Athene, Batavia, Belgrado, Berlin, Boekarest, Brussel, Boedapest, Calcutta, Dantzig, Helsingfors, and Kopenhagen.

1) 1/2% bankwissels i.z. verk. Belgische prod. in het buitenland. OPEN MARKT.

Table showing exchange rates for Amsterdam, Londen, Berlin, New York, and other locations from 1937 to 1939.

1) Koers van 7 Juli en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Table of exchange rates in the Netherlands for locations like New York, Londen, Berlin, Parijs, Brussel, and Batavia.

Table of exchange rates for Zwitserland, Praag, Boekarest, Milaan, and Madrid.

Table of exchange rates for Stockholm, Kopenhagen, Oslo, Helsingfors, Buenos Aires, and Montreal.

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Table of exchange rates for New York from London, Paris, Berlin, and Amsterdam.

KOERSEN TE LONDEN.

Table of exchange rates in London for various locations including Alexandrië, Athene, Bangkok, Budapest, Buenos Aires, Calcutta, Hongkong, Istanbul, Kobe, Lissabon, Montevideo, Montreal, Rio de Janeiro, Shanghai, Singapore, Valparaiso, and Warschau.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13.) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

Table of silver prices for London, New York, and Amsterdam.

GOUDPRIJS

Table of gold prices for London, New York, and Amsterdam.

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table showing the status of the national treasury, including Vorderingen and Verplichtingen.

Table showing the status of the national debt (NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD).

Table showing the status of the national debt (SURINAAMSCHE BANK).

Table showing the status of the national debt (SURINAAMSCHE BANK) with columns for Data, Metaal, Circulatie, Andere opelsch. schulden, Discont., and Div. rekeningen.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 10 Juli 1939.

Activa.			
Binnenl. Wis- (Hfdbk. f	8.656.367,81		
sels, Prom., Bijbnk. „	551.162,70		
enz. in disc. Ag.sch. „	865.827,48	f	10.073.357,99
Papier o. h. Buitenl. f	2.250.000,—		
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. „	—		2.250.000,—
Beleeningen (Hfdbk. f	191.104.934,63 ¹⁾		
incl. vrsch. Bijbnk. „	4.600.834,51		
in rek.-crt. Ag.sch. „	26.974.627,26		
op onderp. f	222.680.396,40		
Op Effecten enz. . . . . f	221.799.868,01 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel. „	880.528,39		222.680.396,40 ¹⁾
Voorschott. a. h. Rijk. . . . . „	—		—
Munt, Goud . . . . . f	106.607.555,—		
Muntmat., Goud . . . . . „	1.022.890.444,93		
f	1.129.457.999,93		
Munt, Zilver, enz. „	21.555.287,80		
Muntmat., Zilver. . . . . „	—		1.151.053.287,73
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds . . . . . „	43.764.377,16		
Gebouwen en Meub. der Bank. . . . . „	4.580.000,—		
Diverse rekeningen . . . . . „	12.212.552,92		
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5 '32, S. No. 221) „	7.629.955,16		
f	1.454.243.927,36		

Passiva.

Kapitaal . . . . . f	20.000.000,—	
Reservefonds . . . . . „	4.277.243,54	
Bijzondere reserve . . . . . „	7.756.940,37	
Pensioenfonds . . . . . „	11.945.901,84	
Bankbiljetten in omloop . . . . . „	1.025.032.270,—	
Bankassignatiën in omloop . . . . . „	13.701,14	
Rek.-Cour. { Het Rijk f	38.320.980,15	
saldo's: { Anderen „	343.612.495,32	
„	381.933.475,47	
Diverse rekeningen . . . . . „	3.284.395,—	
f	1.454.243.927,36	
Beschikbaar metaalsaldo . . . . . f	588.165.079,04	
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is „	1.470.412.690,—	
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht . . . . . „	—	

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) . . . . . f 60.612.475,—
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Ander opelschd. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
10 Juli '39	106608	1.022.890	1025.032	381.946	588.165	82
3 „ '39	106638	1.048.942	1045.346	386.376	603.844	82
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
10 Juli 1939	10.073	—	222.680	2.250	12.213
3 „ 1939	8.232	—	222.501	2.250	12.775
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Ander opelschd. schulden	Beschikb metaal-saldo
8 Juli '39 ^{a)}	136.110		206.250	63.870	28.062
1 „ '39 ^{a)}	136.620		197.700	72.000	28.740
10 Juni 1939	116.886	17.879	201.114	71.198	25.840
3 „ 1939	116.886	18.836	197.836	74.582	26.754
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
8 Juli '39 ^{a)}	12.640	76.120	57.390	50	
1 „ '39 ^{a)}	15.190	71.820	57.890	51	
10 Juni 1939	13.591	14.776	46.774	61.638	49
3 „ 1939	13.811	14.415	49.075	57.506	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
5 Juli 1939	227 085	505.722	20.693	8.789	22.465
28 Juni 1939	227.135	498.980	27.434	6.837	22.878
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
5 Juli '39	118.706	19.301	96.477	37.561	21.364	13,9
28 Juni '39	113.856	15.385	101.442	36.955	28.155	18,3
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
29 Juni '39	92.266	685	14	10.598	708	3.844	30.577
22 „ '39	92.266	698	14	10.413	742	3.716	30.577
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Regk. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
29 Juni '39	5.470	3.426	122.611	3.095	2.093	16.909
22 „ '39	5.470	2.815	119.887	3.704	2.119	18.191
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Rentebank-scheine	Ander wissels en schatkistpapier	Beleeningen
7 Juli 1939..	76,6	22,8	7.778,8	57,3
30 Juni 1939..	76,7	14,6	8.159,0	47,8
30 Juli 1914..	1.356,9	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Regk.-Crt.	Diverse Passiva
7 Juli 1939	925,0	1.389,9	8.531,2	986,7	406,7
30 Juni 1939	929,5	1.514,1	8.731,1	1.281,4	400,4
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1939	Goud Munt en metaal	Munt en diversen	Buitenlandsche deviezen en goudwaardden	Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Regk. Crt.	
									Schatkist	Partic.
6/7	3.279	50	734	305	67	144	243	4.537	8	187
29/6	3.187	54	739	316	48	144	242	4.442	37	161

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
28 Juni '39	13.514,0	13.505,7	367,4	5,4	0,6
21 „ '39	13.474,4	13.465,7	367,0	4,8	0,6

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
28 Juni '39	2.550,6	4.449,3	11.755,1	135,0	85,7	—
21 „ '39	2.564,0	4.429,3	11.754,3	135,0	85,5	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 99,00 cents werd gedevalueerd.

²⁾ „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
21 Juni '39	—	8.072	13.851	8.475	30.349	5.238
14 „ '39	—	8.097	13.781	8.470	30.347	5.225

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.